

**Aproximació a la figura i obra de
Joan Mas i Bauçà
(Deià, 1928 - Palma, 1992).**

**Homenatge i record
en el vint-i-cinquè aniversari de la seva mort.**

Pregó de les festes de sant Joan de Deià,
15 de juny de 2017
de Maria Magdalena Alomar i Vanrell

Índex

0. Prolegòmens

0.1. Salutació

0.2. Agraïments

0.3. Dedicatòria

1. Introducció

2. Decàleg joanmasianenc

2.1. Personificació d'una llarga època històrica

2.1.1. Els anys 50

2.1.2. La dècada dels 60

2.1.3. Els setantes

2.1.4. Els anys 80

2.2. Èxit teatral i reconeixement social

2.3. Producció literària diversificada

2.4. Primera etapa: Iniciació: Dècada dels 50

2.4.1. Sa padrina

2.4.2. Ca nostra

2.5. Segona etapa: Consolidació: Anys 60

2.5.1. Un senyor damunt un ruc

2.5.2. Escàndol a Camp de Mar

2.6. Tercera etapa: Evolució. Els anys 70

2.6.1. El sopar agre

2.6.2. Una dona és per a un rei

2.7. Quarta etapa: Maduració. Anys 80

2.7.1. Tocats del boll

2.7.2. Pocs i mal avenguts

2.8. Activitat Narrativa

2.8.1. L'espectacle

2.8.2. El recull Cada paraula és un món

2.9. Llegat literari

2.10. Valors individuals i col·lectius

3. Conclusions

4. Comiat

5. Notes explicatives

0. Prolegòmens

Senyores i senyors, amics i amigues. Bon vespre.

Abans de començar la meva intervenció m'agradaria manifestar públicament el meu agraïment a la família Mas-Ripoll per haver dipositat la seva confiança en mi a l'hora de fer aquest pregó, també a l'Ajuntament de Deià per l'acollida que m'ha oferit i a tots vostès per ser aquí.

És per mi un honor prendre part en aquest acte de record i homenatge a la figura de Joan Mas perquè respecto profundament la seva obra.

Per últim, voldria dedicar aquestes paraules a la seva esposa Catalina Ripoll.

1. Introducció

Permetin-me que comenci aquest acte dirigint-los unes quantes preguntes:

- A - Quin sentit té la celebració d'un acte d'homenatge avui a Joan Mas?
- B - És recordat encara? O únicament és una mostra d'afecte personal a la seva família?
- C - Sentim una admiració acrítica per ell perquè és un autor local?
- D - Té sentit parlar-ne en plena globalització, connectats a les xarxes socials les 24 h?
- E - Quin valor atorgam actualment al teatre? Assistim a representacions?
- F - Què en sabem del teatre al llarg del franquisme? I de la seva evolució fins avui?
- G - Com sobrevisqué el teatre en català quan el domini de l'escena pel castellà era complet?
- H - Com afectà la censura els autors, les obres i les companyies? Com la superaren?
- I - És viu encara aquell teatre que era tan exitós als anys 60, 70 i 80 del segle passat?
- J - Quins factors expliquen que el teatre popular esdevingués un gènere de masses?
- K - Som conscients del valor social del teatre popular en una època sense llibertats?
- L - Fou una arma d'espanyolització o una forma de resistència al franquisme?
- M - Contribuí al prestigi social de la llengua catalana o n'afavorí la fragmentació interna?
- N - És important que l'Artis dominàs l'escena durant 20 anys o era immobilisme?
- O - Per què triomfaven les obres de Pere Capellà, Martí Mayol o Xesc Fortesa?
- P - Què hi aportaren Gabriel Cortès, Josep M Palau, Gabriel Janer o Antoni Mus?
- Q - Per què no estrenaven obres de Llorenç Villalonga, Guillem Colom o Llorenç Moyà?
- R - Foren snobs Baltasar Porcel o Alexandre Ballester?
- S - Què hi aportà Blai Bonet, Jaume Vidal Alcover, Guillem d'Efak i Joan Soler?
- T - Com fou possible la producció de Francesc Barceló o Antoni M Thomàs?
- U - Com definiríem l'obra dels joves Llorenç Capellà, Joan Guasp i Joan Santamaria?
- V - Quina incidència social tingué el premi Ciutat de Palma «Bartomeu Ferrà»?
- X - Fou significativa la tasca dels grups joves més alternatius? Com s'organitzaren?
- Y - Quines noves línies de treball adoptaren? Com consideraven el teatre tradicional?
- Z - ...

I podríem seguir plantejant preguntes durant una llarga estona més perquè totes elles estan relacionades amb la vida i la producció dramàtica de Joan Mas.

Estic segura que tots vostès tenen respostes oportunes a moltes d'aquestes qüestions. Jo els exposaré les meves en forma de decàleg.

2. Decàleg joanmasianenc

2.1. Personificació d'una llarga època històrica

Joan Mas personifica una època històrica molt llarga. La seva producció abasta 40 anys ja que la primera obra coneguda -*Sa padrina*- data del 1953 i l'última -*Res més per avui*- és del 1992.

En conseqüència, aquest deianenc va viure escènicaament:

- a) tot el règim franquista -des del 1953 al 75- amb l'elaboració i estrena de 16 obres
  - l'any 1953 estrena la primera comèdia
  - el 1975 mor en Franco

Visita de Franco a la Feixina de Palma i mostra de la promoció turística dels anys 50

- b) es mantingué al llarg de la transició -des del 1976 al 83- amb la presentació de 4 peces i una novel·la
  - el 1976 s'inicia la transició cap a la democràcia
  - l'any 1983 estrenam l'Estatut d'autonomia i Govern balear

Franco i el seu successor el rei Joan Carles I i acte de constitució del Consell General Interinsular

- c) i continuà la tasca creativa en l'etapa de la monarquia constitucional -des del 1984 fins al 92- amb 5 obres més
  - 1984 és l'any en què les institucions públiques autonòmiques inicien el seu funcionament

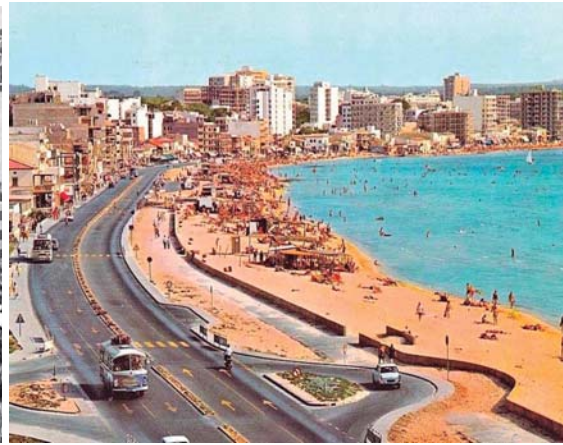
- 1992 mor en Joan Mas

Seu del Parlament de les Balears i acte reivindicatiu de l'Estatut a Cura

És, per tant, una vida dedicada al teatre ja que s'hi inicia als 24 anys i s'hi manté fins al moment de la seva mort als 63.

Compta amb un total de 25 peces que corresponen a diverses etapes creatives, desenvolupades en consonància amb la vida política, social, cultural del moment històric que li toca viure. Aquestes etapes es troben farcides d'obstacles per al món de la cultura i, més intensament, per a l'àmbit teatral.

Organitzacions polítiques illenques dels anys 70 i canvis urbanístics de l'espai illenc

2.1.1. Els anys 50

En primer lloc, la dictadura franquista va suposar un període dominat per l'absència de llibertats i de repressió a tots els nivells. Amb la victòria aliada a Europa, el règim de Franco hagué de suavitzar la seva política totalitària i permeté la represa de l'activitat teatral en català als escenaris de Catalunya, País valencià i Balears. El món teatral s'havia de desenvolupar entre in comptables problemes de tipus polític, econòmic, social i cultural, a més dels lingüístics en el cas del teatre català. La censura va ser una de les eines de control del règim i fou exercida des dels àmbits polítics i religiosos, principalment en les representacions teatrals, les exhibicions cinematogràfiques i les publicacions de tota casta.

Campanya de promoció de l'ús del castellà i pàgines retallades per la censura

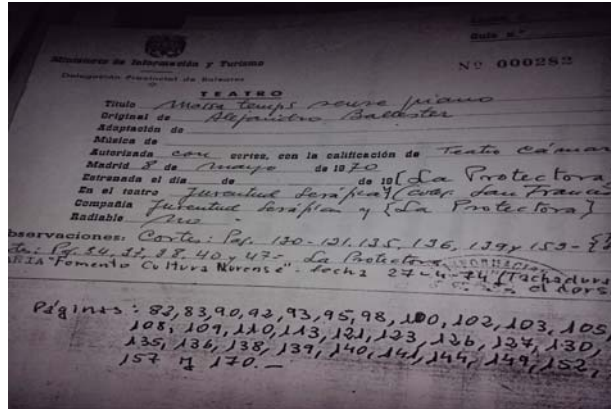
La cartellera és una bona mostra de la realitat escènica existent. A Mallorca el domini absolut de l'escena era del teatre castellà, incentivat per l'estat a través de la política oficial. El panorama teatral era força depriment: autors i obres dels clàssics espanyols -Calderón, Lope, Zorrilla, etc-, els continuadors del model decimonònic -Benavente, Echegaray, Marquina, etc- i els autors més destacats del nou règim franquista -Pemán, Ruiz de la Fuente, Calvo Sotelo, Luca de Tena, etc-. A més hem de tenir en compte tot l'esplet d'aquells més comercials -Alfayate, Soriano de Andía, Torrado, De Lucio, Suárez de Deza, els germans Navarro, Àlvarez Quintero i un llarguíssim etcètera-. Aquest és el moment que apareixen joves dramaturgs en escena -Arniches, Ruiz Iriarte, López Rubio, Llopis, Tono, Neville, etc.

Celebracions festives juvenils

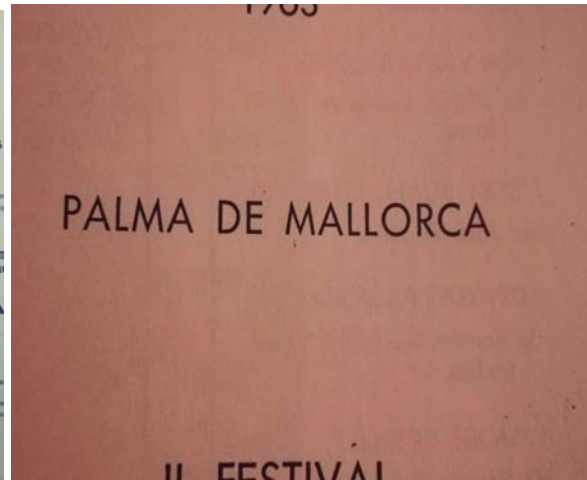

En resum, teatre al gust dels vencedors: obres de la vella escola, denominades “comèdia de la felicitat”, que defensen els valors establerts i es troben mancades de crítica social. Manté al marge el nou teatre realista, més compromès amb la realitat -l'anomenat "de l'esperança"- i aquell més en consonància amb els corrents europeus més innovadors del moment: teatre d'absurd, experimental, brechtia, document,...

Fitxes oficials de censura amb els retalls marcats

No podem oblidar tampoc dues altres manifestacions importantíssimes: la sarsuela i la revista musical, que ocupen un lloc destacat entre els gustos del públic i ofereixen un elevat número d'obres. Entre les primeres, repeteixen assíduament: *La marcha de Cádiz*, *La del manajo de rosas*, *Luisa Fernanda*, *La reina mora*, *La tabernera del puerto*, *Gigantes y cabezudos*, *Los gavilanes*, *Don Gil de Alcalá*, *La dolorosa*, *La del soto del parral*, *La canción del olvido*, etc. I quant a revistes, els títols ja n'indiquen la temàtica: *Sortilegio andaluz*, *Sol de España*, *Estampas españolas*, *Melodías de España*, *Albaicín*, *Solera de Andalucía*, *Salero de España*, *Raza aragonesa*, *Cariño de legionario*, etc, o bé: *Los tres maridos de Eva*, *Espabileme usted al chico*, *Una mentira nada más*, *Necesito un amor*, *Busco un hombre*, *Salud y pesetas*, *Así es América*, etc. Els protagonistes eren Lola Flores, Manolo Caracol, Antonio Machín, Juanita Reina, Antonio Molina, etc.

Promoció oficial de la sarsuela i l'òpera a través dels Festivals de España.

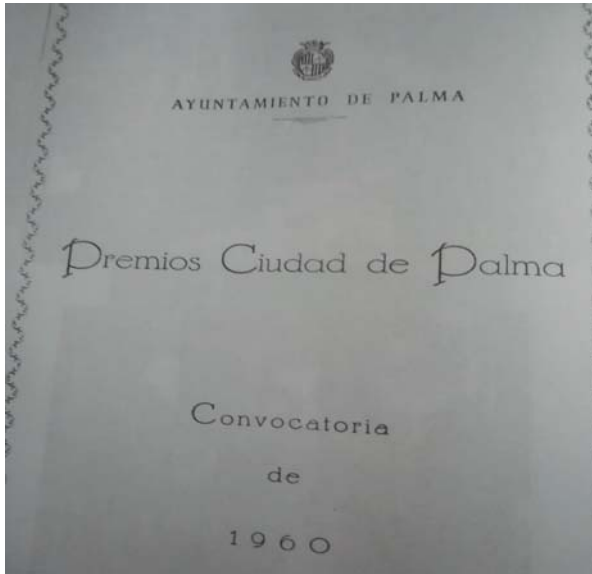
Interior del Teatre Principal i vistes d'una representació a l'aire lliure

Com a conclusió, podem afirmar que el món de l'espectacle a Palma no diferia en res del que es podia fer a qualsevol província espanyola. Perquè, de fet, es tractava d'això: d'espanyolitzar l'escena i de castellanitzar els models teatrals. El teatre català que fou permès a partir del 1947 significa en aquesta època una alternativa a tot aquest procés encara que es refugià en l'únic àmbit que li fou possible -el popular- i sota la forma de l'humor. El gran públic l'accepta i aplaudeix massivament però també pateix dificultats afegides a causa del rebuig d'intel·lectuals i crítics que el menyspreaven per considerar-lo vulgar i banal. La companyia Artis destaca entre les agrupacions teatrals existents i des de l'escenari del Teatre Principal, amb la qual cosa la llengua catalana disposa d'un espai públic de prestigi per tal d'arribar a la població.

Interior del Teatre Balear, dedicat al circ. El cinema és la gran competència del teatre.

Podem recordar que l'Ajuntament creà l'any 1955 els premis Ciutat de Palma de teatre «Bartomeu Ferrà», fet que incentiva el conreu d'un teatre més ambiciós i literari.

Libret de puntuació del jurat del premi Bartomeu Ferrà de teatre. Foment d'espectacles espanyolitzadors.

REVALIADA DEL PREMIO CIUDAD DE PALMA

Días 7, 8 y 9 Noche, a las 10'30	Días 10, 11 y 12 Tarde, a las 7 Noche, a las 10'30	Días 13, 14 y 15 de Marzo Tarde, a las 7 Noche, a las 10'30
<p>PRESENTACION</p> <p>Premio Ciudad de Palma</p> <p>Quasi una dona moderna</p> <p>REPARTO:</p> <p>Doreys Maria Cofino, Oriolisa Valló, Doreys Popsique, Popsique Bover, Dón Monole, Monole Tubari, Maria Popsique, Francisco, Francisco Forteza Polanco, Magdalene Mora, Ciudad 1.ª, Juan Forteza, Ciudad 2.ª, Bernando Money.</p> <p>La acción en Palma Epoca a principios de siglo</p> <p>¡El verdadero suspense amoroso!</p> <p>Un teatro de marionetas para gente mayor.</p> <p>Palqueiro: JUAN ARBONA</p> <p>Author y Representante: JUAN ESTERICH</p> <p>Dirección Artística: FRANCISCO FORTEZA</p>	<p>GRAN ESTRENO de la trapienda en 3 actos, el de dividido en dos cuadros. (Escrito en 1960) ME FERRA 1961 del catalán autor MARTIN I</p> <p><i>Mala rel</i></p> <p>REPARTO (por orden de aparición):</p> <p>Agueda, Conchita Felis, Francisco Forteza vis, Oriolisa Valló, Teresa, Maria Felisa, Gules Ferrer, Capella, Angel Lolé, Ferrer, Juan Forteza, Popsique Bover, Magdalene Mora, Maria Dol C. Fagundo, Senyora, Juan Forteza, Bernando Angel Soló, Nillo, Maria C. Valló, Barbet, Jas Claret, Miguel Mall, Juan, Manolo Tubari, Mar Artego</p> <p>La acción en Palma</p> <p>Lo murmuración, puede acabar un pueblo, pero nunca con el</p> <p>Sucede así en MALA</p> <p>Electricidad: ELECTRICA RO</p> <p>Muebles: TAPICIAS DEC</p>	<p>El hombre que se presentó en el Teatro Principal el espectáculo el cantante español Manolo Escobar. "Corazón de teatro lleno" no nos sorprenderá tratando en cuanto a Escobar es un cantante del género español que goza del público mayoritario, no demasiado exigente y que en el teatro, el éxito y la simpatía de Manolo. Y te presente que la última película "Pero en qué país recitada en Palma hace poco tiempo, ayudó también a clima de atención hacia el artista. Por otra parte Manolo el hombre que vende más discos en España, tal vez en su forma sencilla y multitudinaria de interpretar de las gentes sencillas. En Escobar no caben las bar hace un arte para el gran público y él lo sabe y lo otra vez. Por eso ahora, con su presentación en Palma igual que siempre, sonriente, iracunabile, algo ama la escena y con los mismos gritos de siempre. Pero</p> <p>ergo en honor del artista, como cabeza de cartel, hay un espectáculo, medido en el viejo estilo de los cuadros sin una línea argumental tratada, su libretto de número sin cubrirlo con números de bastante categoría. Antes de los espectáculos donde la figura central era el todo, estaban espectáculos donde brillaba muy discutible. Ahora no, simples satélites de brillo muy discutible. Ahora no, los han cambiado y así tenemos a Manolo Escobar que nos han presentado números importantes cada uno en su arena, una artista con mucho brío, alegre, desenfadada y un trabajo. Ley charlotas cómicos Angriela y una en su trabajo. Los charlotas cómicos de gran compeñados y con unos diálogos logrados de gran atracción cuenta mucho la forma de "estar" en escena sobre hombre en primer lugar y el vago en un segundo. Dos tipos que componen Fuere con estudio y talento en en ningún momento, se "situación" del personaje. Los dicen bien y justos. Otro artista de efecto seguro, es mández que apraya todo su arte en las castañuelas. Los miras y donde quiere. Hace con ellas lo que le place y carbo, elegantemente, con ritmo, con melisa, con medida. Cardenal, que hace sobre una mesa circular y sobre los equilibrios dificultosos, aprendiendo un trabajo sobre la equilibrios dificultosos, aprendiendo un trabajo sobre la equilibrios dificultosos. También gustaron y con justicia, el tres</p>

LOS DIEZ MANDAMIENTOS

Empresa ROSES-TOUS

TEATRO LIRICO

GUERRA Y PAZ

TEATRO CIRCO BALEAR (1909-1959)

FILMS PARAMOUNT

FILMS WAGNER BROS

FILMS DE CANLURE FOX

FILMS MESSIAUD

FILMS UNICREDIT

FILMS UNICREDIT ARKITE

FILMS UNICREDIT

Competició entre obres participants al premis Ciutat de Palma. Pel·lícula de gran èxit al Teatre Líric.

SIGNIFICAT DE LA QUALIFICACIÓ NUMÈRICA DE LA CENSURA

- 1: Todos, incluso niños. Tesis moral. Hasta 14 años.
- 2: Jóvenes. Tesis moral con ligeros reparos o indiferente. Desde los 14 cumplidos hasta los 21.
- 3: Mayores. Tesis no inmoral. Desde los 21 cumplidos en adelante.

Por atacar al dogma católico, a la moral o a ambas cosas a la vez:

3R: Mayores con reparos. Tesis inmoral. Solo personas mayores sólidamente formadas. Desde los 21 años cumplidos en adelante, autorizados por el director espiritual o confesor.

4: Gravemente peligrosa. Tesis inmoral que hace que la película u obra de teatro esté desautorizada para toda clase de personas.

TÍTULO	«X.Y. ZEE (SALVAJE Y PELIGROSA)» N.º 8.600 «X. Y. ZEE»
Calificación ..	4.—Gravemente peligrosa.
Cens. Estado.	Exclusivamente para mayores de 18 años.
Producción ...	Inglesa. Kastner, Ladd y Kanter, 1971.
Distribución..	Suevia Films.
Género	Comedia dramática - Eatsmancolor.
Director	Brian G. Hutton.
Intérpretes ...	Elizabeth Taylor, Michael Caine, Susannah York.
Fecha estreno	15-12-72.-Españoleto.-Madrid. Min.: 1
Resumen	Zee y su esposo, arquitecto célebre, viven en Londres en un ambiente social sofisticado y sofisticado. Frecuentemente él se procura pasatiempos sentimentales. A pesar de que se siente afectivamente ligado a su provocativa y excitante esposa. Un día inicia relaciones íntimas con una mujer joven, dulce y reposada, y entonces Zee, explosiva y teime

Les classificacions eren atorgades per la Junta Nacional de Acció Catòlica. Mostra classificada.

SIGNIFICAT DELS COLORS USATS PER A LA CLASSIFICACIÓ DE CENSURA

BLANCA: Moral e inofensiva en todos los aspectos. Pueden verla los niños.

AZUL: Moral pero no conveniente a los niños. Pueden verla los jóvenes.

ROSA: Moral en su fondo pero inconveniente para los jóvenes. Pueden verla personas más formadas.

ROJA: Obra atrevida por tratar temas escabrosos o tener escenas inmorales.

VERDE: Pornográfica

NEGRA: Impía u ofensiva para la religión.

bra, no picaresca, sino de completa y total inmoralidad, pesada, enta, falta de movimiento y tan poco original que todo el procedimiento escénico es viejo; lo único original que hay es la ranca y absoluta falta de dignidad y de pudor de dos matrimonios, expuesta con verdadera insistencia y con detalles verdaderamente repulsivos, que luego se quiere desvirtuar con un pensamiento falsamente sentimental.

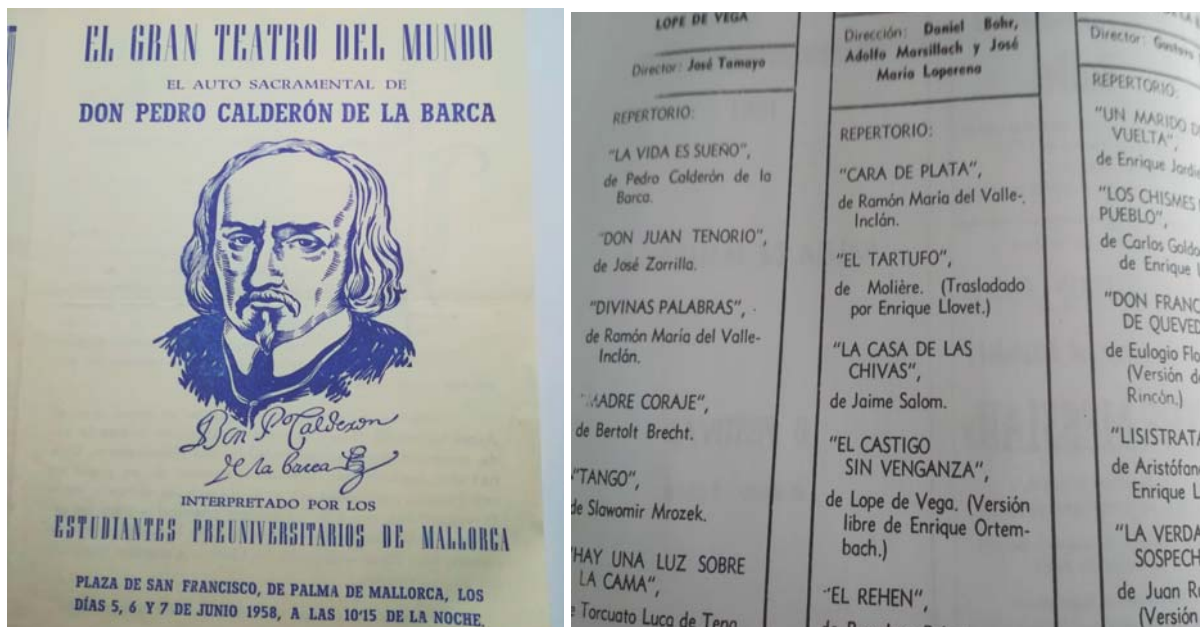
Única vida (La). COMEDIA DE LOS SEÑORES **Quintero.**
ROSA

Es una lástima la ocasión que han perdido los autores de esta obra edificante.

Classificació tradicional per colors usada a la Guia de obras teatrales

2.1.2. La dècada dels 60

En aquesta dècada, l'incipient negoci amb el turisme iniciat anys abans esdevé la principal indústria de Mallorca i s'acaba convertint en un dels principals motors econòmics de l'estat. Les transformacions que viu la societat illenca són profundes en tots els aspectes: Palma passa a tenir uns 150.000 habitants en molts pocs anys; el nostre aeroport se converteix en el tercer en importància de l'Estat en servei permanent; les infraestructures es transformen acceleradament -la construcció d'un gran hospital i d'una nova planta de producció d'energia elèctrica; el disseny de grans carreteres; la pavimentació de carrers; la millora del subministrament d'aigua potable; l'augment del cos de policia urbana; la substitució dels tramvies; la prolongació del moll comercial; la construcció del Passeig marítim; la ràpida urbanització de la costa; l'abandonament dels pobles de l'interior; l'arribada d'una nombrosa immigració peninsular de parla castellana;... Igualment s'esdevé en tradicions, costums, mentalitat i noves maneres de relació i de vida social, que canvien ràpidament.

Acte multitudinari que aplegà molts joves illencs. Relació de companyies oficials que visiten Palma.

Aquests canvis tan importants no impediren que s'accentuàs la problemàtica derivada de la insularitat i la dependència envers el govern central. La nova burgesia nascuda de l'explotació turística accepta la situació ben complaguda així com la política oficial de l'estat. El castellà, en tant que única llengua oficial, provoca que la llengua pròpia quedi marginada dels àmbits públics i sigui relegada a la vida privada mentre que les mostres de la nostra cultura són vistes com una mostra de tipisme folklòric. És per aquesta raó que l'actitud de molts mallorquins, com en Joan Mas, és tan destacable, ja que es mantenen fidels a la llengua i no n'abandonen el seu ús malgrat que siguin conscients que escrivint en castellà guanyarien molt més en tots els sentits.

Les companyies espanyoles arriben a Mallorca amb obres que han aconseguit grans èxits a Madrid.

Aquesta fidelitat a la llengua coincideix amb les altres mostres de reivindicació cultural i lingüística que van apareixent reiteradament en la nostra societat i amb els exemples de lluita antifranquista organitzada. Les noves modes juvenils, com el ye-yeisme o la filosofia hippie -Eivissa i Formentera en foren receptors-, corren paral·leles a l'inconformisme i la militància a partits d'esquerra, la lluita contra l'explotació obrera i el capitalisme ferotge, sota la inspiració de les doctrines revolucionàries, un exemple clar de les quals és el maig francès del 68.

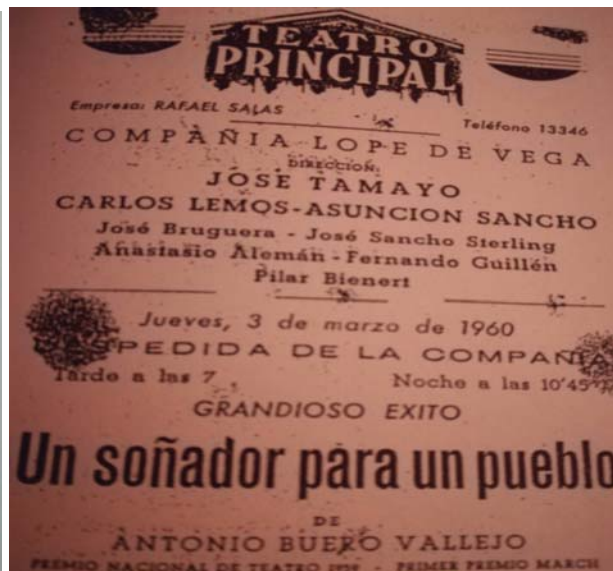
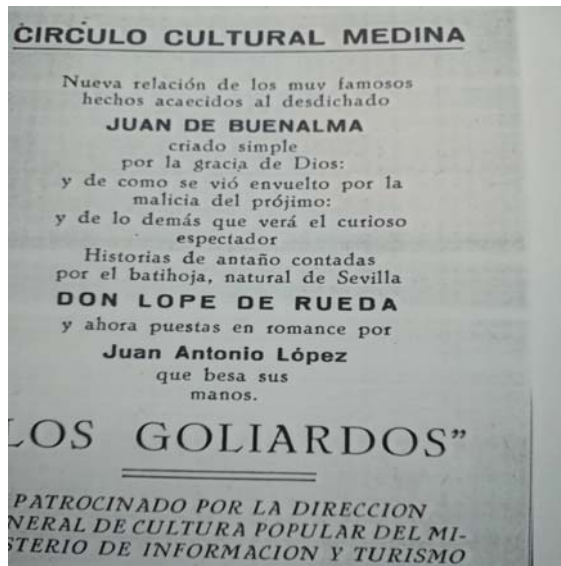

Les companyies privades ocupen les cartelleres durant tota la temporada amb obres molt comercials.

S'entén, en conseqüència, l'aparició de nombrosos grups de teatre de cambra i experimental i altres de caire estudiantil que organitzen des de sessions de teatre-fòrum fins a senzills muntatges dels dramaturgs contemporanis, espanyols i estrangers, del teatre europeu més innovador, com poden ser les obres de teatre d'absurd -estrenen *Esperando a Godot* de S. Beckett, *La lección* i *La cantante calva* d'E. Ionesco- o descobreixen el teatre existencialista i l'èpic -Bertolt Brecht i Albert Camus- i altres com H. Pinter, M. Frisch, E. Albee, F. Arrabal, O. Dragún, J. Bergamín, etc, i contribueixen a la revitalització de l'esmoreïda vida teatral espanyola i, encara més, a «províncies».

En el cas de Mallorca tenen lloc algunes realitzacions alternatives a l'escena comercial, a càrrec de grups universitaris, com és el cas de la representació de la *Dansa de la mort* -una

consueta medieval-, el de *Tirant lo Blanc* -el clàssic del segle XV- o *L'amor de les tres taronges* -una rondalla- i qualque provatura de teatre independent que acabarà en muntatges fallits, com *Ulisses* de L. Moyà, *Un baiül groc per a Nofre Taylor*, *La tragèdia del tres i no-res* i *Massa temps sense piano* d'A. Ballester o *Conversió i mort de Quim Federal* de S. Espriu. Altres exemples exitosos foren l'aparició del mim o les mostres de teatre al viu, com les que tengueren lloc a Sa Pobla dirigides per A. Ballester, *Assaig d'espectacle per a una nit d'estiu* i *Reis i no reis*.

Els joves estudiants aprofiten les infraestructures oficials per convidar grups alternatius. La companyia oficial Lope de Vega visità Palma amb obres de Buero Vallejo que no gaudiren de gaire seguiment.

La vida teatral més comercial i massiva, però, manté el seu paper més rellevant, fet que incrementa el refús envers l'escena dels joves, que la titllen de convencional i anacrònica. Ara bé, els grups del Teatre Sindical desapareixen i la companyia Artis intenta adaptar-se als nous temps amb un nou director -A. Mus- i l'estrena de dos autors destacats -B. Porcel i A. Ballester-. Xesc Forteza crea una agrupació pròpia i els autors novells segueixen nous camins: Janer Manila, Antoni Mus,...

Els universitaris illencs s'atreïren amb una consueta medieval i dues peces de teatre d'absurd, totes elles molt trencadores.

Tenemos hoteles, tenemos turismo, tenemos nuevas tiendas, nuevos comercios, però hay algo que no funciona y lo peor es que este algo se centra sobre aquello que en todo momento ha de ser primordial para todo curso social: el nivel cultural y espiritual. A fuerza de invertir todo nuestro capital, todas nuestras energías en pro de valores tangibles, económicamente hablando, con vistas a una mayor prosperidad económica de nuestra provincia nos hemos olvidado un tanto de los valores culturales y ahora ya se hace imposible, si no recibe ayuda externa, que nosotros mismos, ya que todo lo dimos en su día, tengamos también ahora que llevar a cabo una labor a la que si bien estamos obligados injusto es que no se cuente con un fuerte apoyo.

José Tous Barberán, 1962

Pero vino el turismo. La gracia virgiliana del ámbito isleño dejó de adornarse con la suntuosidad recatada del rebocillo que, sucumbiendo, ha quedado postergado como exhibición coreográfica del folklore de guardarropía. Entonces comenzó a apestar el vaho contagioso de "cocottes" de alta y baja escuela, gigolos, entretenidas, cocainómanas y demás fauna escatológica del abigarrado turismo internacional, con los detritus y las frivolidades licenciosas en la misma tierra sagrada luliana, de los que fueron viniendo en cantidades ingentes y en desbordamientos frenéticos, maculando la isla, atosigándola con sus desplantes y con su exótico hacer.

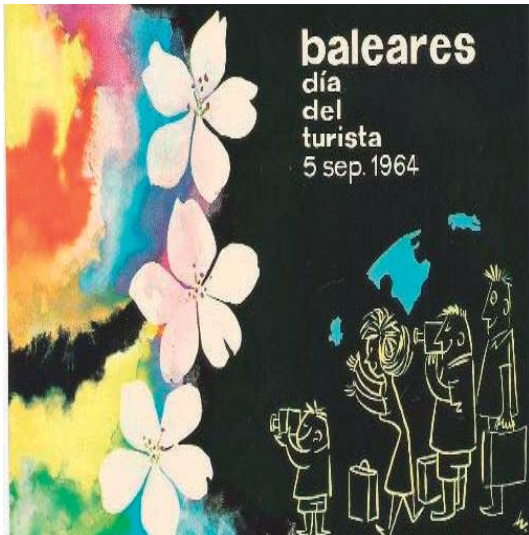
J. Vidal Isern, 1956

Veán Ustedes la estadística de las obras que piensa estrenar en un futuro próximo (luego respiren y se purifiquen): 1- Los derechos del hombre en teatro-club (¡después de la mujer, el hombre, aviados estamos!), 2- Cita a los 25 años para la compañía de Asunción Sancho (la admirada Asunción, nueva víctima del "sarampión" pasista). 3- La suegra, será estrenada por Juanjo Menéndez, 4- La corbata, para la compañía de Ramón Clemente, 5- Libre para Alberto Closas. Y si hubiera más teatros disponibles en Madrid, más comedias (lo de comedias es un decir) de Paso para estrenar. Paso en la televisión, Paso en la radio, Paso en el teatro, Paso en el cine. Total, que España es Paso. La intelectualidad de España tiene el nombre de Paso. Recordamos que nuestro gran Baroja indicaba en una de sus novelas que el extranjero que traspasaba los Pirineos se encontraba tan solo curas, políticos disfrazados, toreros y chulos. Si Baroja estuviera entre nosotros aún escribiría que en España solo se encuentra Paso y comprendería que la plaga es todavía peor. Dios salve al teatro español.

Antoni Serra. MÀscara, 1963

Es lamentable que (...) los jóvenes que sienten ansias de renovación, vean esterilizado su talento debido a unas consignas negativas cuya hora pasó y cuyas consecuencias serán difíciles de subsanar. Porque es lo grave que, a lo largo de estos años, el teatro regional ha formado un público a su imagen y semejanza que acude "únicamente a reír" y que es incapaz de toda valoración humana. Dicho público, de día en día, más escaso y estrugado, continua aferrado a la idea de que "es obligado reír", siquiera se trate de la risa del conejo. Pero el otro público, el que anhela un horizonte más amplio, más en consonancia con sus problemas sociales y sentimentales, sabe que no ha de encontrarlo en el teatro regional

Llorenç Villalonga, 1960

Foment de Turisme (1983).

Promoció turística i actes d'homenatge organitzats de cara als estrangers.

Representacions teatrals i espectacles de ballet clàssic de gran èxit de taquilla.

No se puede decir, so pena de faltar a la verdad, que el teatro esté vivo en Mallorca. Tampoco se puede decir -sería faltar a la verdad- que esté muerto. Digamos que está dormido, aletargado o duerme la siesta al sol (...) En la isla ahora mismo la gente está ocupadísima con el turismo, los millones corren en todos los sentidos, de cada cinco ciudadanos uno tiene coche y todos "tele" y nevera eléctrica y cada minuto se descubre un rincón inédito con tres pinos y varias toneladas de arena haciendo de playa en agosto (...) "Mire, oiga, si el Sr. Ionesco o el Sr. Beckett quieren venir a Mallorca en agosto mejor será que se encarguen las habitaciones con dos o tres meses de antelación. Si Usted es amigo suyo póngales unas letras en este sentido. ¿Comprende? Y uno comprende, para eso está aquí. Por loco, no por tonto.

Joan Bonet, 1964

Comentari irònic d'un dels crítics teatrals més reconeguts de l'època sobre l'estrena del teatre de vanguardia.

Discoteques de moda i famosos que actuaren a Mallorca.

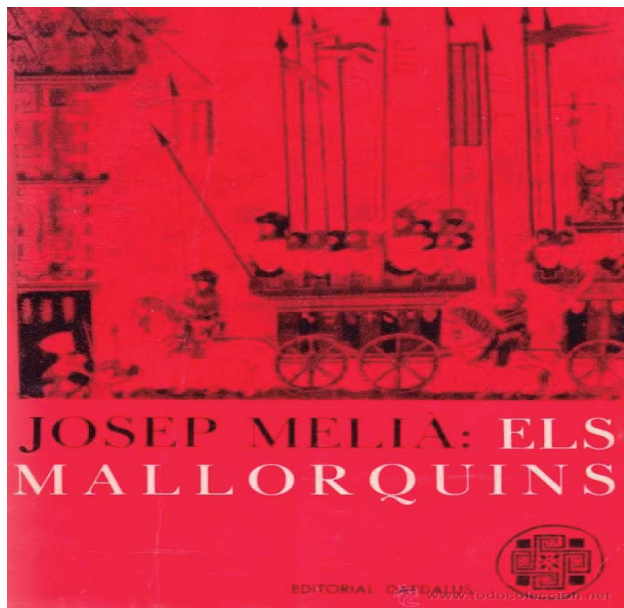
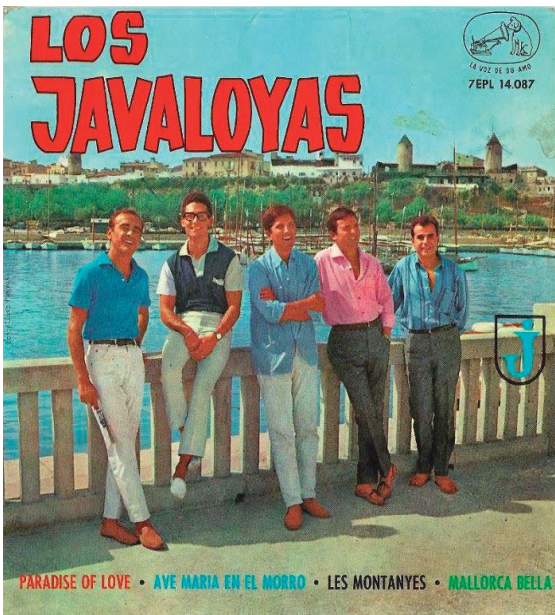
Les pel·lícules filmades a Mallorca foren nombroses. John Lennon i Yoko Ono a l'arribada a l'illa.

Els joves illencs també inicien la renovació escènica amb algunes iniciatives renovadores.

El Seat 600 és el símbol del desenvolupament econòmic del règim, que veu com arriben les modes d'arreu del món sense possibilitat de frenar-les.

Els conjunts de músics mallorquins eren nombrosos ja que es dedicaven a ambientar les festes dels hotels i sales de ball durant la temporada estiuenca i solien incorporar alguna cançó en català. La publicació d'«Els mallorquins» contribuï a despertar i a activar la consciència de la nostra identitat cultural.

2.1.3. Els setantes

Aquests són temps de desintegració del franquisme i de visibilització d'un moviment polític d'oposició, pluralista i democràtic, que aprofundeix les seves posicions crítiques, abeurades de les repercussions socials del maig francès però també de la tensió econòmica que comença a fer-se evident a l'illa arran de la crisi del petroli a partir del 1973. La mort del dictador suposa la fi oficial del règim i el pas cap a la transició política que culmina el 78 amb la Constitució espanyola actualment vigent.

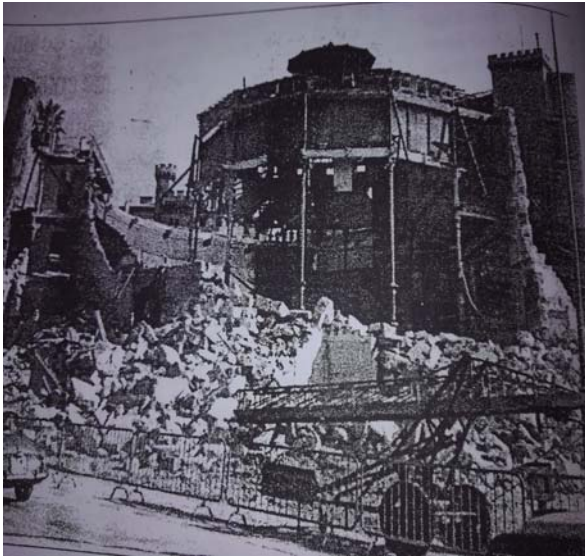
La lluita antifranquista i el teatre català segueixen camins paral·lels.

La reivindicació pública dels drets nacionals i lingüístics per a nosaltres els catalanoparlants queda palesa en la celebració del Congrés de Cultura Catalana, l'increment en l'ús públic en actes institucionals, el nombre de llibres editats, les campanyes per al seu aprenentatge, els primers cursos de català de l'OCB, els festivals de Nova Cançó, alguns programes a la ràdio; la celebració de les Aules de Poesia, Teatre i Novel·la; l'entrada en funcionament de la Càtedra de Filosofia i Lletres; la transformació de la revista Lluç; la publicació del llibre Els mallorquins de Josep Melià; la irrupció de joves escriptors –poetes, novel·listes, dramaturgs, periodistes, etc – al món literari; i molts més.

La Nova cançó fou un dels elements de mobilització política dels joves mallorquins.

La inestabilitat institucional afecta la vida cultural ja que moltes energies van dirigides cap a la lluita política i social. L'any 70 tanca el Teatre Principal per un llarg període a causa de necessàries reformes. El Teatre Líric va ser enderrocat i el Teatre Balear continuava amb la seva dedicació exclusiva als musicals i al circ. Quant a locals nous, el cinema Rialto s'obre el 1975 com a local privat de la companyia de Xesc Forteza i funcionen incomptables locals escolars o religiosos i centres estudiantils, associacions culturals o socials. La gran aportació d'aquests anys és la conquesta del carrer i el naixement d'alguns cafès-teatre. Excepcionalment, qualche hotel, discoteca i sala de festa o galeria d'art ofereixen alguna activitat teatral.

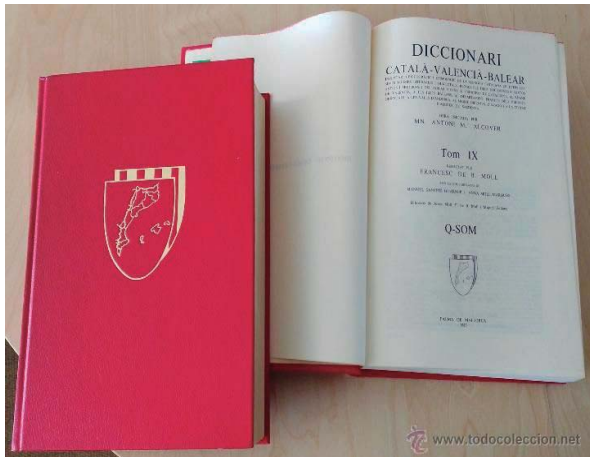
La demolició del Teatre Líric i la inauguració de l'Auditori són un símbol del canvi de mentalitat.

Des de Madrid vénen les companyies oficials i qualche grup de teatre de cambra. En general, però, el teatre comercial espanyol continua ocupant l'espai escènic amb una línia exitosa de continuïtat en els llenguatges i les estètiques tradicionals però que incorpora novetats en consonància amb els nous gustos del moment i les demandes d'un públic cada cop més habituat a les modes anglosaxones. Podem destacar algunes representacions excepcionals a l'illa: el Living Theater, The Lindsay Kemp, La cuadro, el Grupo Internacional de Teatro, etc.

La desaparició de la companyia Artis coincideix amb la creació de nous grups ben diversos.

Convé recordar encara que el món de la revista i dels musicals ocupa un espai important a causa de la presència d'artistes famosos, promocionats per la televisió i el cinema, i que ens trobam en una època de "destape" i són corrents els espectacles d'estriptease. En tenim centenars d'exemples de tota casta. En aquesta línia, arribà el musical *Oh, Calcuta!* i, des de Catalunya, La trinca amb *Mort de gana show* i *Nou de trinca*. A partir del 75 començam a rebem la visita de grups rellevants principatins, com el Teatre Lliure, Dagoll Dagom, Els joglars, els Amics de les Arts,...

La reivindicació dels drets lingüístics corre paral·lela a la lluita per a la llibertat política i social.

A Mallorca, l'escena comercial viu un moment de continuïtat però apareixen nous grups. Xesc Fortesa ha format companyia pròpia i diversifica la seva oferta amb actuacions musicals a clubs i discoteques. En l'àmbit semiamateur, el moment és d'esperança: neixen nous grups que desenvolupen una forma de treball basada en la creació d'espectacles col·lectius allunyans ja de la concepció realista pel que fa a l'acció, el llenguatge i els personatges. Podem citar: Prosceni, Cia Balear de Arte Dramático, Oronella, Tramuntana, El vaixell, Es borino ros, Mediterrani, Grup de Bunyola, grup de la Facultat de Filosofia i Lletres, Cia Comèdies Mallorquines, La lluna de Teatre, Nou Grup, Auba,... L'Alfaro-Zanoguera intentarà ocupar el buit que deixà l'Artis, sense els bons resultats d'aquesta. També es multipliquen els grups de teatre infantil als pobles, com Cucorba, S'estornell, Ballumes, etc, dedicats a titelles, pantomima i teatre d'improvisació al carrer.

El moviment polític aglutina les principals figures de la cultura. Les campanyes per a la normalització de la llengua catalana es duen a terme de forma continuada durant molts anys.

Articles i comentaris de premsa.

2.1.4. Els anys 80

Cal tenir present que l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears és proclamat el 1983 i a partir d'aquest moment s'inicia un procés d'institucionalització de l'activitat cultural que se concreta en el fet que el Govern balear assumeix les competències de cultura i estableix un nou sistema d'ajuts, subvencions i beques; el Consell Interinsular es fa càrrec del Teatre Principal i crea un nou premi teatral mentre que desapareix el Bartomeu Ferrà; i comença a funcionar el Centre Dramàtic de les IB, encara que per poc temps. A la part forana, apareixen els primers espais teatrals municipals i s'hi organitzen nombroses mostres i certàmens, com la Mostra de teatre mallorquí, Mostra de teatre escolar a Consell, la Mostra d'Andratx, el Certamen de teatre costumista,...

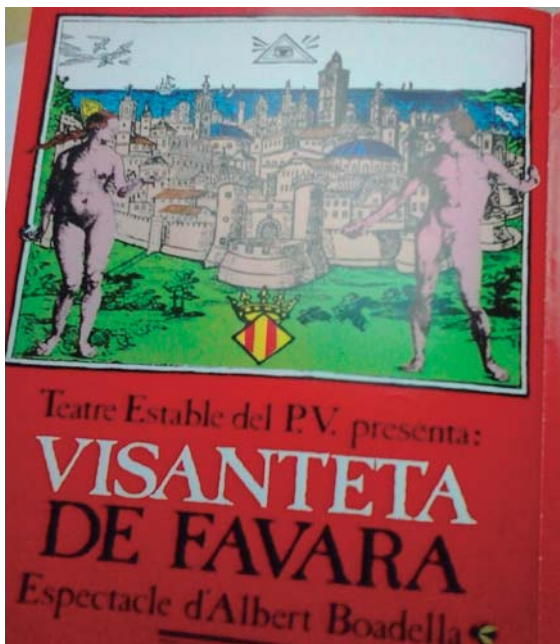
Els canvis polítics queden reflectits en diverses accions concretes en relació al món teatral.

Són els anys en què se celebra el Festival Internacional de Teatre de Palma, organitzat per l'Ajuntament de Palma i dirigit per Jaume Adrover, i s'aconsegueix l'estrena a Mallorca dels millors espectacles europeus del moment. Les companyies estrangeres que ens visiten són referents internacionals indiscutibles: Lindsay Kemp Company, Tadeusz Kantor, Piccolo Teatro di Milano, Vittorio Gassman, TAG di Venezia, Teatre negre de Praga, Jeanne Moreau, Theatre de la Mie du Pain, Marcel Marceau, l'Òpera de Pequín i molts altres.

El Consell de Mallorca assumí algunes competències de cultura però les infraestructures públiques necessitaven una reforma completa per al seu bon funcionament.

Les companyies espanyoles que presenten obres d'autors internacionals són, entre d'altres el Centro Dramático Nacional, Nuria Espert, Teatro fronterizo, La cuadra,... Esdevé habitual la presència constant i regular de les millors companyies del Principat i del País Valencià, com les del Teatre Lliure, J. M. Flotats, la Fura dels baus, Dagoll Dagom, Comediants, Els joglars, M. Gas, P. Planella, La cubana, La gàbia, Tricycle, Teatre estable del País Valencià,...

Els grups del Principat ofereixen uns muntatges molt trencadors amb el model teatral convencional.

Arran del festival internacional fou organitzat el Memorial Llorenç Moyà que suposà un fort impuls per al teatre insular ja que els grups illencs podien donar-s'hi a conèixer. A més a més, l'activitat escènica illenca viu una gran efervescència creativa que dóna notables fruits, no únicament per la coneixença i assimilació de la dramaturgia internacional sinó per la pròpia concepció de treball dels grups, que aconsegueix una alta qualitat. Alguns dels nous grups són La lluna de teatre, Iguana Teatre, Estudi Zero, Taula rodona, Auba, Nova terra, Teatre de Bunyola, Escola d'arts escèniques, Capsigranys,...

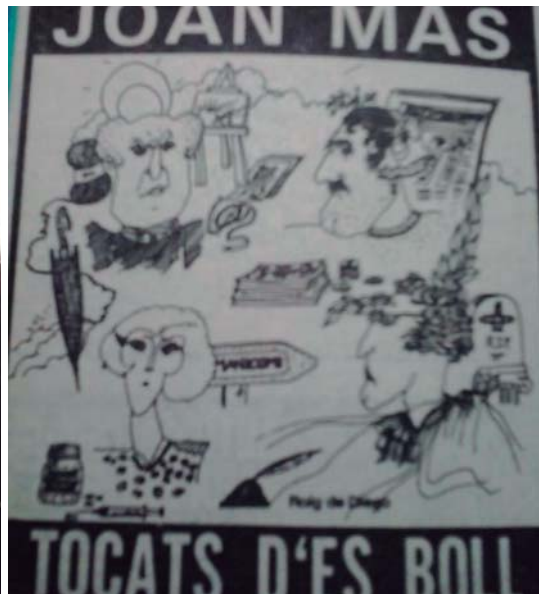
Sorgeixen nous projectes que esdevenen tradicions i grups cooperatius professionals.

Alguns joves autors, en una línia de ruptura total amb el passat, ocasionalment a conèixer les seves peces, com Joan Soler i Antich i el teatre de denúncia; Antoni M Thomàs i l'avantguarda experimental; Francesc Barceló i el polític; Guillem d'Efak en el món de l'espectacle; Alexandre Ballester, el més reconegut, premiat i estrenat a fora; Llorenç Capellà, Joan Guasp, Joan Santamaria, entre els més joves,... Alguns d'ells són empesos a fugir de l'illa i desenvolupar la seva feina a Barcelona i tots mantenen una relació molt estreta amb la realitat cultural principatina i es comprometen amb la pròpia cultura catalana de forma clara i visible igual que amb els ideals de revolta contra el règim franquista.

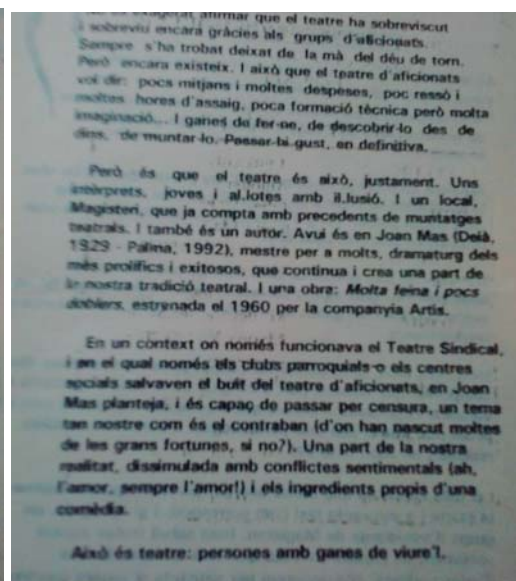
Les transformacions són ben evidents, tant pel que fa al funcionament dels grups i com a la creació dels autors.

El conjunt d'aquesta creació és una passa endavant de cara a la normalització de la vida teatral illenca. Contribueixen a formar el gruix d'una literatura dramàtica de primera categoria que passa desapercibuda al públic habitual perquè amb moltes dificultats arriben als escenaris. Es posicionen contra els ideals i valors burgesos i assumeixen el catalanisme europeista i contribueixen a la creació d'una cultura pròpia moderna i europea amb la recerca de noves fórmules teatrals malgrat el perill d'ésser ignorats per la societat.

Les obres de Joan Mas també són revisitades i rellegides pels grups més joves.

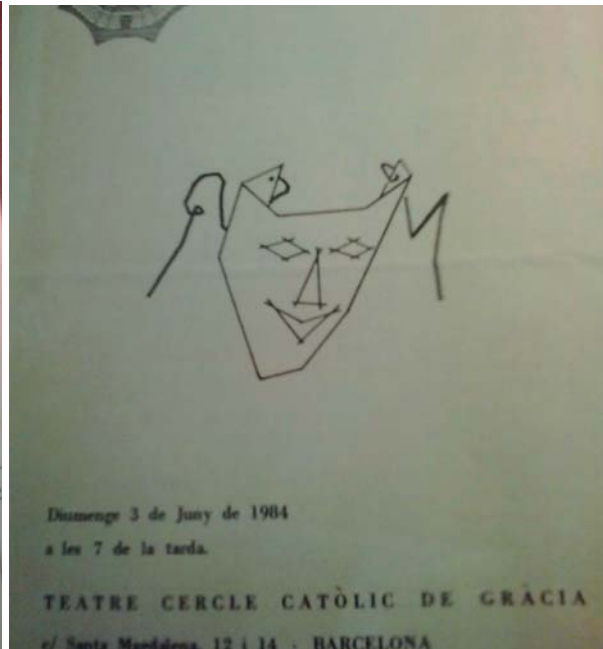
A partir de la dècada dels 90 la institucionalització cultural anirà definint les línies d'actuació oficial. El Festival internacional finalitza i s'obrin noves expectatives però Joan Mas ja no hi serà per compartir-les.

Muntatge de MagTeatre als anys 90 i programa de presentació de M Magdalena Alomar.

2.2. Èxit teatral i reconeixement social

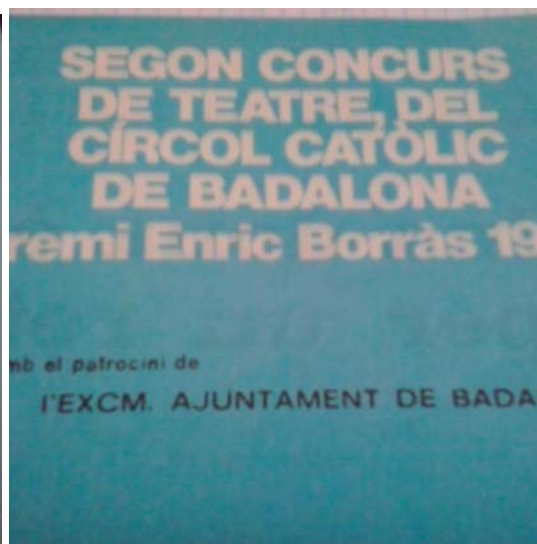
Triomfar en aquestes circumstàncies socials i polítiques tan adverses és tot un repte per als autors i, a més, el teatre pateix altres grans competidors com el cinema, la televisió, les noves modes juvenils, la música, etc, que esdevenen formes d'oci més atractives per al gran públic.

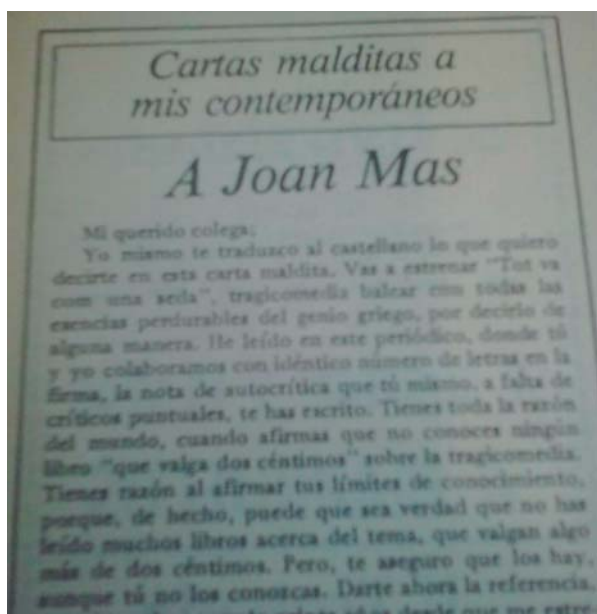
Muntages d'obres diverses de Joan Mas fora de Mallorca

Representació a València i treball d'estudi del teatre de Joan Mas a una universitat anglesa.

Premis i reconeixements

Nombrosos grups d'aficionats i companyies professionals escullen les obres teatrals de Mas.

Joan Mas aconsegueix l'èxit ja que veu estrenades totes les seves obres, la majoria li són editades i compta amb un públic fidel que accepta i aplaudeix les seves propostes incondicionalment. També rep la majoria dels premis teatrals existents a la seva època. El triomf es produeix tant a Mallorca com a fora ja que els aplaudiments i els reconeixements es repeteixen també a Catalunya i a Menorca.

Fotografia de grup i entrevista a l'autor

A més, treballa amb la mateixa companyia durant llargs períodes ja que s'hi vincula de forma directa -intervé en alguns preparatius dels muntatges amb esbossos de decoració- i estableix amb els seus membres relacions d'amistat i comparteix amb ells molts aspectes de la seva vida personal. És per això que elabora qualque obra pensant en les necessitats dels grups o les possibilitats dels seus integrants. La primera companyia fou l'Artis i a partir de la seva desaparició continua amb la menorquina Nura, la ciutadana Alfaro-Zanoguera, la sollerica Borino ros i a continuació moltes altres com Auba, Nostra terra, Seregall, Agara, Sa comuna, Bunyola,... Cal recordar que al llarg de molts anys les agrupacions locals de la majoria dels pobles de Mallorca i de Menorca representen a les festes patronals locals obres seves. Sorpren molt veure la llarguíssima relació de participacions d'obres seves en les nombroses mostres teatrals que són organitzades a l'illa: Setmana de teatre mallorquí, Mostra de teatre d'Andratx, Memorial Llorenç Moyà,... i moltes altres organitzades a pobles.

Estrenes a l'Auditori i a Lleida.

Però la bona recepció per part del públic de les seves obres i la gran acceptació que tenen s'evidencia de forma clara en les representacions que se'n fan fora de les Balears. A Catalunya, li estrena nombroses obres: a Barcelona -al Teatre Romea, a Gràcia, al Poble nou-,

a Lleida, a Mataró, a Sitges, al Papiol, a Olesa, a sant Esteve, st Llorenç de Morunys,...; al País Valencià -Mislata-; a Madrid; i a altres estats -a Andorra, Suïssa, Argentina,... i en diverses ocasions els grups aconsegueixen premis gràcies als muntatges i interpretacions. S'entén, així, perfectament que fos un dels pocs autors illencs que va veure les seves obres televisades a través de TVE. És curiós destacar que l'Oxford s'interessà per l'estudi de la seva producció.

Participació a Terrassa i esbós per a decorats.

Per això mateix l'autor compta amb nombrosos premis, com a reconeixement de la vàlua de les obres: premi Ciutat de Palma -i finalista en diverses ocasions-, premi del públic del TP, premi Born, premi Sant Jordi,.... A Joan Mas li agrada aquest reconeixement social i el guany econòmic que implica però el que el satisfà interiorment és que les seves obres siguin representades a Mallorca, Menorca, Barcelona, arreu dels pobles de Catalunya, Andorra, França, Suïssa, Sudamèrica,...

Invitació a Barcelona i celebració de les 1000 representacions de l'obra.

2.3. Producció literària diversificada

Joan Mas es dedica al teatre però no viu del teatre. Ell té un negoci propi (una botiga de queviures) i es dedica a l'activitat teatral per gust, perquè li agrada aquest món. És autor, exerceix de director i fa adaptacions, però també demostra sovint aquest amor al teatre amb la seva actitud, sempre activa i ben atent a qualsevol esdeveniment escènic. Al llarg de quaranta anys escriu 25 peces de temàtica i gènere diferents, una activitat incansable que compta amb el suport incondicional d'un públic que el segueix tota la seva vida però que sovint el converteix en blanc de crítiques de vegades ferotges. També adapta alguna peça, com *La se'n duen a les quatre* de Joan Vila-Casas i ocasionalment dirigeix algun muntatge -és el cas d'*En Tià Taleca*-.

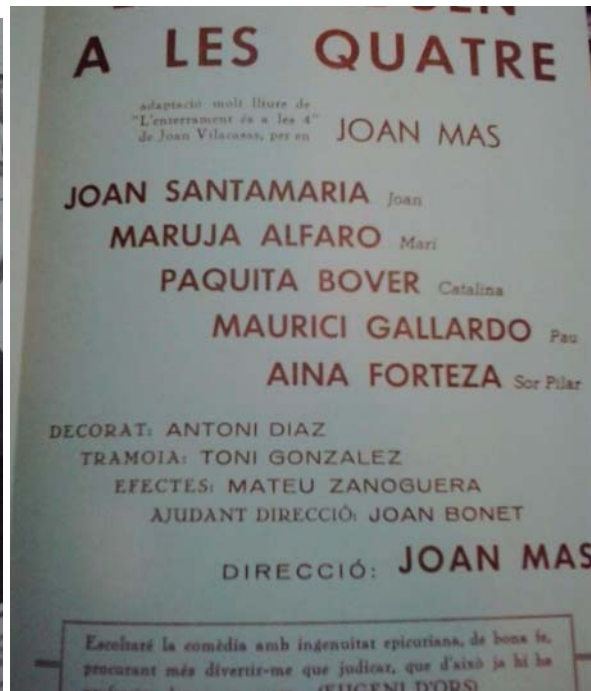
Activitats diferents que desenvolupa Joan Mas relacionades amb el món teatral: estudis, adaptacions,...

La seva presència esdevé imprescindible en aquells esdeveniments que es vinculen al món escènic i cultural del moment: participació a taules rodones, a conferències, intervenció en polèmiques públiques, publicació de cartes al director, entrevistes, invitació a pregons, membre de jurat de premis i concursos, lectures públiques de les seves peces,... I no podem oblidar que durant molts anys fa de comentarista de cinema -la seva gran passió- a la revista Cort i dirigeix les sessions de cine-fòrum del Club Alción, que des de finals del 58 fan a Sant Francesc i que tindran continuïtat a la Sala Augusta, molt seguides pels joves a causa dels seus col.loquis.

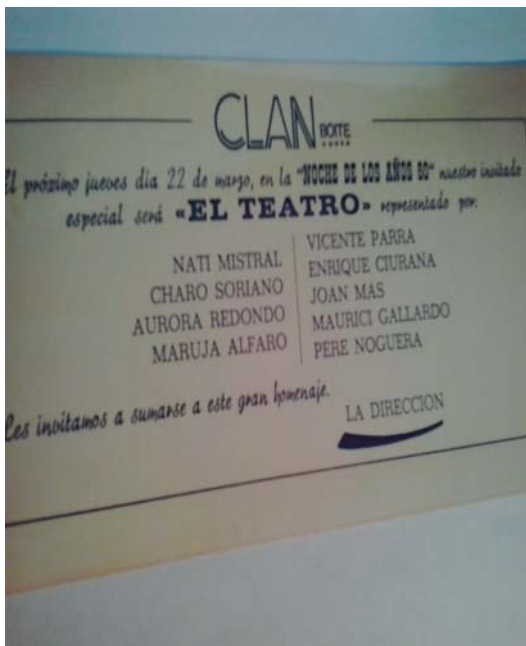

L'interès per l'estudi de la llengua és manifest en nombroses activitats creatives de Joan Mas.

La música és una altra de les seves passions i en demostra bons coneixements en l'ús reiterat que en fa a les seves peces, tant d'estil clàssic com contemporani. Encara li queda temps per escriure cançons a Maruja Garcia, la miss mallorquina. Aquest esperit tan inquiet queda en evidència quan trobam la seva col·laboració al Bolletí del Teatre Principal de Palma i les tasques de coordinació del Taller teatral, organitzat per aquesta mateixa institució pública, o la Mostra de teatre obert.

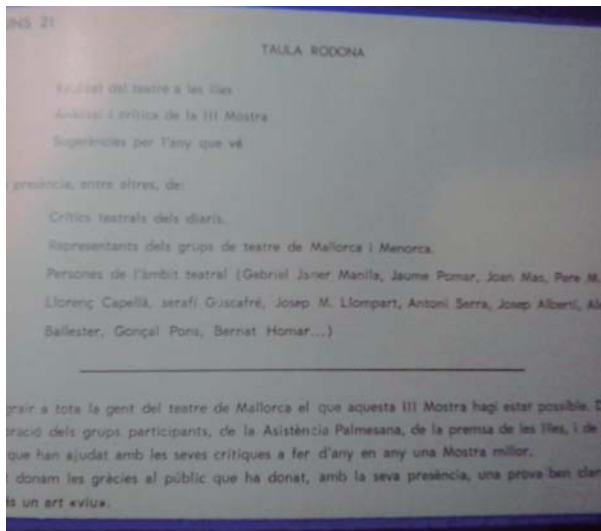

Entrevistes a l'autor sobre els seu treball de recerca. També va fer qualche adaptació per a muntatges.

Joan Mas va participar freqüentment en taules rodones sobre el món cultural.

Quant a narrativa, la novel·la *L'espectacle*, guanyadora del premi Sant Jordi 1981, fou tot un punt d'inflexió en la seva evolució i maduració creativa però convé recordar a més que la seva secció periòdica al diari Balears *Cada paraula és un món* va esdevenir molt popular. Igualment va treballar en la radiodifusió de les Rondalles i en va fer l'adaptació. També va provar la poesia amb *Ara plouen figues*.

Entrevistes i col·laboracions.

Pregoner de les festes de Sant Joan de Deià i estrenes de la companyia Alfaro-Zanoquera.

Estrenes fora de Mallorca.

Sa padrina (1953), la seva primera obra, fou una comèdia còmica que aconseguí un gran èxit i fou una de les peces més representades durant anys. Comptà amb 121 representacions al moment de l'estrena. Tot un rècord!. (vegeu-ne els detalls a l'apartat següent).

Integrants masculins de la companyia Artis.

Anar per llana i romandre tos (1954) suposà un acostament al drama rural en el qual jugà amb elements de tragicomèdia. Hi veiem la vida d'un pagès, casat per interès, que veu com la seva filla es rebel·la contra un matrimoni que vol imposar-li.

TEATRO LIRICO

Acontecimiento regional

COMPANIA DE Teatre Regional ARTIS

DIRECTOR-GERENTE
C. Cortés

DIRECCION ARTISTICA
Juanito Valls

ASESOR TECNICO
J. Estelrich

Lunes, 28 de Junio, a las 7 tarde y 10'45 noche

CRISTINA VALLS

en "Donya María"

NATY ALEMANY

en "Na Catalineta"

PAQUITA RIERA

en "Madó Joanaina"

FRANCISCA MATEU

en "Donya Francisca"

SENSACIONAL ESTRENO DE LA COMEDIA EN TRES ACTOS DE **JUAN MAS**
(el autor que tanto éxito obtuvo en "SA PADRINA") y que lleva por título:

ANAR PER LLANA

EL MATRIMONIO PUEDE SER UN NEGOCIO, PERO HAY NEGOCIOS QUE SE LIQUIDAN

JUAN VIVES

en "Don Jaume"

JUAN M.ª MELIS

en "En Joan"

FRANCISCO FORTEZA

en "En Toni"

JUANITO VALLS

en "Mestre Biel, es carter"

Full de propaganda de l'estrena.

Mumare és una fadrina (1954) s'allunya del model anterior i és una sainet senzill en què mostra les relacions que s'estableixen entre diferents persones d'un poble al voltant d'una al·lota, que acaba convertida en la confident de tots els problemes personals i col·lectius.

Decoració d'un muntatge al Teatre Principal: hi destaca la divisió doble de l'espai i la cura del mobiliari.

En Tià Taleca (1955) planteja un tema nou en el teatre popular: la problemàtica humana de la pagesia mostrada des de diferents angles. Hi aboca una visió negativa i pessimista de la pagesia a través d'un ampli conjunt de temes i conceptes en els quals veiem les influències cinematogràfiques del neocostumisme italià. També s'aprecia un tractament poètic en algunes escenes. Joan Mas hi exercí les funcions de director i fou qualificada 3R per la censura eclesiàstica.

Components femenines de la companyia Artis amb Joan Mas.

Ca nostra (1956) s'acosta una altra vegada al sàinet i hi construeix una de les peces més il·loades de la seva producció. (vegeu l'apartat detallat).

La Companyia «NIRA» de E. i D., de Ciutadella te l'honor de presentar per primera vegada a Palma de Mallorca, l'obra finalista del II «Premi Born de Teatre 1971» i «Ciutat de Palma 1973»

CA NOSTRA

de JOAN MAS

(Tres actes)
Repertiment, per ordre d'aparició:

Na Pixedis.	Magdalena Goñalons
Na Miquela	Pilar Anglada
Don Honorat Clavaguera i Codonyer	Josep Lluís Lligé
El Sen Marruell	Joan Moll
En Joan	Josep Serra
Mr. Davy Müller	Andreu Anglada
Na Roseta Fil	Montse Anglada
El Senyor Rector	Tòfol Riudavets
En Pep Marruell	Alfons Salgado
Na Catherine	Mari Espi
Don Pau Gomila. «Es Jesuïta»	Jeroni Marquès
En Pere Antoni. «Es Julge»	Antoni Pons Coll
La Veu de l'Autor	

Regidor: Cataline Cardell
Equip sonor: «Selectronic»
Llibres Nous: «La Industrial»

Traspunt: Joan Florit
Control de llums: C. Riudavets
Antiquitats: «Demolte»

DIRECCIO
JERONI MARQUES SINTES

Integrants de la companyia menorquina.

Ses monges blaves (1957) fou una peça de compromís en homenatge a les monges franciscanes en commemoració del centenari de la fundació de la Congregació de les Filles de la Misericòrdia. Elionor Servera en pagà les despeses de muntatge i comptà amb l'aprovació prèvia de l'autoritat religiosa mallorquina. Era un muntatge molt car en el qual participaven 22 personatges. L'estructura era dividida en dues grans parts, en la primera de les quals presenta diversos moments històrics de la congregació mentre que a la segona, imaginària, mostra aspectes de la vida quotidiana conventual.

FAUSTO ACONTECIMIENTO REGIONAL ESTRENO de la obra dividida en 9 Estampas y un solo intermedio del aplaudido autor JUAN MAS.

SES MONJES BLAVES

RECOMENDADA PARA TODOS LOS PUBLICOS

Epoca de 1856 a 1956

La acción en Mallorca y Menorca

REPARTO SEGUN APARICION EN ESCENA		DIRECCION ARTISTICA: FRANCISCO FORTEZA DIRECCION ESCENICA: SEBASTIAN ESTELRICH	INDICE DE LA OBRA PRIMERA PARTE 1. Don Gabriel no dorm. 1856. Don Gabriel i Danya Concepció Ribes de Fina funden la Congregació. 2. Una monja valenta. 1871. Mort de Sor Luquesia Esteve. 3. De l'amor als vells. 1900. Rondalla d'un tal caduf. 4. Ses mares de tothom. 1936. Tres monges mallorquines a Ciutadella. 5. Nit de Nadal. 1938. Es betlem de ca ses monje. SEGUNDA PARTE Epoca actual 6. Nines. Mumareta meva, ja me vei cantar. 7. No matarás. Sor Miquela ahura un cri. 8. Els angels del rector. El Rector, la nina y la bea. 9. Centenari.
Concepció . . . Francisca Mateu Gabriel . . . Manolo Tubert Sor Joana . . . CRISTINA VALLS Sor Miquela . . . Paquita Riera Sor Luquesia . . . María Felani Metge 1.º . . . Juan Forteza Sor Joana de Deu . . . Paquita Bover Pare Barrera . . . Bernardo Morey Sent Totsol . . . Francisco Forteza Mariana . . . Magdalena Mora Pere Antoni . . . Antonio Ferrer Saig . . . Juan Forteza Bisbe . . . Manolo Tubert Sor Gabriela . . . Francisca Mateu Pastoreta . . . María Felani Pastoret . . . Francisco Forteza Catalina . . . Paquita Bover Manans . . . María C. Valls Toni . . . Antonio Ferrer Metge 2.º . . . Bernardo Morey D. Tofal (Rector) . . . JUANITO VALLS D.ª Marieta . . . María Felani	Apuntador: Angel Cortés Maquinista: Francisco Antolin Traspunte: Bernardo Vallori Peluquero: Juan Arbona Muebles: Martel Electricidad: Casa Cabot		

Decoradas según bocetos de SEBASTIAN ESTELRICH, realizados por Francisco Antolin y Miguel Morell
 Matetes y Villancicos cantadas por la Capella Oratoriana de S. Felipe

Un mensaje de amor al prójimo que nos llega sonriendo

Full publicitari de l'obra.

Molta feina i pocs doblers (1960) torna a ser una comèdia i amb ella obtingué un dels seus grans èxits comercials. Els tres actes eren un embolic d'intriga rosa molt ben construït estructuralment. Fou considerada per a menors. El sàinet incorpora un llenguatge realista molt ben adaptat a l'acció dramàtica i als personatges, amb gran estil i una subtileza molt aprofitada. L'ambició econòmica dels protagonistes i les estratègies per tal d'aconseguir la riquesa amb el mínim esforç és la temàtica bàsica al voltant de la qual apareixen altres temes secundaris, com el contraban. A l'autocrítica J. Mas fa una confessió interessant: l'escriu amb la voluntat de demostrar que el sàinet pot tenir categoria. En va fer una segona versió el 1967.

Full de propaganda de la representació

2.4.1. Sa padrina

Aquesta primera comèdia fou la presentació en societat d'un joveníssim Joan Mas que desitjava mostrar una realitat viscuda per la seva família i per ell mateix, com era l'emigració de mallorquins cap a França o cap a Sudamèrica. Era una comèdia amb característiques costumistes que assolí un gran èxit de representació. Això li permeté de convertir-se en un dels autors més valorats per la companyia Artis.

Vegeu-ne un fragment:

SEBASTIÀ: ¿Pero si yo no la estoy cachando el pibe, ché! Apunta el replà} ¿Por qué no le cabe en la saviola que sólo quiero ayudarles, dígame? ¿Que sería una boludez echar por la borda cuanto tengo allá!

PADRÍ: Ho entén; no té pèl de beneita. Però no ho pairà mai.

SEBASTIÀ: ¿Qué iban a hacer los chicos acá, diga? Tienen ustedes un gobierno de botas, métase eso en el melón ¿Y los policías no han protegido nunca el campo!

PADRÍ: Sa qüestió no és aquesta. Ara com ara no dec un cèntim a ningú.

SEBASTIÀ: Porque todavía aguantan la mishuria de la guerra, pero aguarde a que todo se normalice. (S'aixeca i torna a empujar-se els pantalons). ¿Quien va a prosperar ahí son los chupasangres y los milicos, nadie más!

PADRÍ: No és a mi que m'has de convèncer, fill. S'al.lot té edat per a triar i jo vull que vegi món. Sols et deman que atropelleu. Posa't dins sa nostra pell i atorga'm, almanco, que mos has xapat pel mig. Tant un com s'altre eren s'estaló de ses nostres velleses

Joan Bonet, des del diari Balears, en destacava:

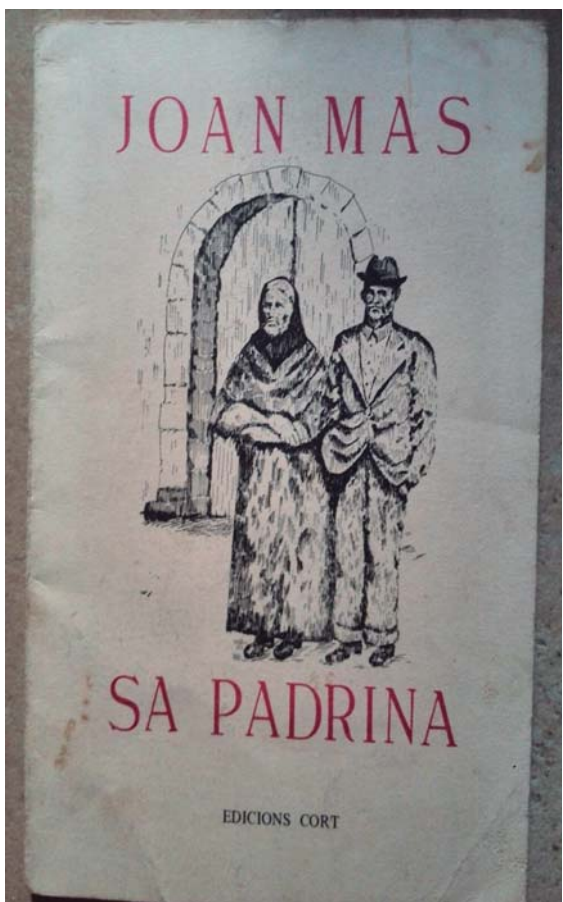
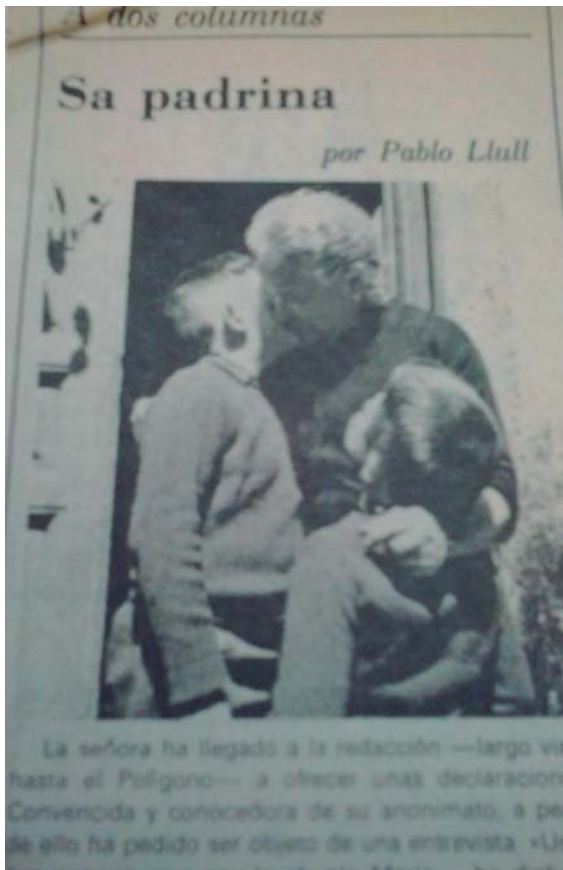
El tipo central està visto con verdad. Pese a sus contradicciones la figura tiene en su revoltijo de picardía, sorna, egoismo y superstición, muchísima humanidad, y, por supuesto, acento isleño. El enredo es muy vivo y algunas figuras quedan como recuerdos de otras que nos sabemos de memoria, el caso de tantas y tantas comedias situadas en la payesía.

Bartomeu Suau, al Diario de Mallorca, ja en destacava el model de llengua usada:

El autor demuestra unas condiciones poco comunes en nuestros autores, sus diálogos, una materia prima llena de autenticidad.

Emili Castells, a l'edició de la peça, rematava:

Ara puc dir que Sa padrina, Ca nostra i Un senyor damunt un ruc són sainets de costums de primeríssima qualitat. Gosaria a dir més: Que són la superació del sainet de costums fins a convertir-lo en teatre psicològic, en veritable teatre realista.

Imatges de l'actriu Cristina Valls, de la publicació de l'obra i de la companyia Artis en una estrena.

2.4.2. Ca nostra

És una comèdia que fou qualificada per a menors per la censura però avui és considerada un sainet de construcció tècnica perfecta i un clàssic dins la literatura dramàtica mallorquina, pel realisme dels seus personatges i l'autenticitat de la seva idiosincràcia, de sorprenents efectes teatrals. Joan Mas ens hi presenta la lluita de dues dones per la defensa de la propietat de la seva casa. Els elements humans resulten ben autèntics i l'autor hi abocà tota la seva capacitat còmica i, alhora, crítica de les actituds humanes enfront dels interessos econòmics.

L'"Autocrítica" de l'obra resulta ésser una magnífica confessió de la seva tècnica dramàtica: *Comedia, sainete, tragicomedia, no me gustan los motes ni las casillas. Una vez, Anar per llana, resultó que había escrito un melodrama, y yo tan feliz. Otra vez, En Tià Taleca, resultó que entré de lleno en el campo del realismo, que dijeron adjecto, y yo tan tranquilo. Ninguna de mis comedias tiene una intención inicial. Escribo cosas humanas, tanto que mi punto de partida es siempre un hecho real, esforzándome en ser auténtico, sincero. Eso es todo. Ca nostra, por ejemplo, no es un canto poético al hogar, al sentido familiar de nuestra gente, a la casa. Conocí una vez a dos viejecitas que defendieron con todas sus fuerzas lo que ellas llamaban nuestra casa. Todo un pueblo de cortas entendederas comentó sus extravagancias y se rió muchísimo. Las conocí de cerca y me conmovieron.*

Vegeu-ne un fragment corresponent al tancament de les dues dones a la casa mentre defensen la seva propietat davant els especuladors que els la volen prendre:

MIQUELA: (Entestada) «Cuando una persona es indusida a dar su consentimiento con maquinaciones insidiosas...» (Victoriosa) Estampa!

PIXEDIS: (La hi dóna, quasi plorant) Sa senyora de Bini. Requiem aeternam dona ei domine

MIQUELA: (prenent-la, rabent) Sense oració. Li digueren quaranta misses perquè havia pagat es sagrari!

(Escuradents a la boca, els Marruels, el rector, el jutge i Don Honorat van del bureau al carrer. La veu de Don Jeroni s'imposa):

RECTOR: Per això el món va desbaratat, me creguin. Sa gent ha perdut es respecte a s'autoritat

PERE: Certament. Ni més ni pus

PEP: Et bé: i a sa propietat, ma foi

PERE: Justa la fusta, lo que diu es cacic!

HONORAT: (Nasal) Però lo que està en crisi, sobretot, és es civisme

RECTOR: I sa culpa de tot la té es liberalisme

El crític teatral Joan Bonet en féu una lloança completa i la considerà la peça de consagració de l'autor: *La comedia, la buena comedia, está en esas dos hermanas que defienden su casa hasta los límites de lo heroico, con fiereza, entusiasmo y con inocencia angelical. Esa escena (de lo mejor del teatro en mallorquín) en la que las dos hermanas defienden la casa de leguleyos e intrigantes, atrancada la puerta y disponiéndose a leer lo que diga el código, es de una fuerza cómica y originalidad realmente soberbias, como lo son casi todas las situaciones en las que Pixedis y Miquela llevan la voz cantante.*

Aquesta obra fou reescrita el 1970 i va obtenir l'accèssit al Premi Born 1971. Va ésser estrenada per la Companyia Nura a la II Setmana de Teatre Balear de Maó el febrer de 1973. Encara avui dia és una de les més representades.

CA NOSTRA

JOAN MAS

Premi Born 1971

El gran èxit de NURA

LES "ILLES D'OR" núm. 10

L'obra obtingué el premi Born de Ciutadella i fou publicada per l'Editorial Moll.

2.5. Segona etapa: Consolidació: Anys 60

El nostre autor ja domina perfectament la vida escènica i la seva literatura manté les característiques que l'han portat a ser imprescindible cada temporada, amb notables èxits de recepció.

Fotografia d'alguns dels autors estrenats per la companyia Artis. Hi podem distingir en Xesc Forteza, en Martí mayol, en Pere Capellà, na Caterina Valls,...

El món per un forat (1961) és una tragicomèdia en tres actes basada en l'assassinat, per imprudència, d'un jove artista, a mans de diversos membres de la pròpia família, que vol evitar que desenvolupi la seva vocació artística. L'obra quedà finalista als premis Ciutat de Palma i posteriorment obtingué el Premi del públic. Fou estrenada a Barcelona l'any 1969 per la Companyia de Montserrat Carulla i Josep Ignasi Abadal. També fou emesa dues vegades per TVE a l'espai teatral "Lletres catalanes" l'abril de 1975. La publicació fou a la col·lecció "Les illes d'or" de l'Editorial Moll i comptà amb un pròleg de Bartomeu Sancho.

La concessió del premi Bartomeu Ferrà suposà una polèmica pública que es va resoldre amb l'estrena de la guanyadora Quasi una dona moderna de Joan Bonet i les dues peces finalistes, El món per un forat de Joan Mas i Mala rel de Martí Mayol, denominada "Reválida de los Premios Palma". Joan Mas guanyà el Premi del Públic.

La Seu plena d'ous (1961), que quedà finalista al premi Ciutat de Palma, era una comèdia costumista en tres actes que va ser rebutjada per Artis a causa del número elevat de personatges (13). El muntatge anà a càrrec de l'Agrupación Atalaya del T Sindical i l'autor hi usà el pseudònim d'El jai malvist a fi d'evitar conflictes comercials. És una caricatura de la família d'un mercader que únicament es preocupa dels doblers i no s'adona que el seu fill té vocació per a la música.

Teatro Sindical

Domingo día 25   Marzo 1962   A las 7'15 de la tarde

¡¡A PETICION UNANIME!!

ANTONIO COVAS (Es Mercader) - ROSITA PALMER (Na Bel) - ANDRES ALVAREZ (En Lluch) - MARGARITA PALMER (N'Aina) - TRUDI DALMAU (Sa Nina) - LEONOR VALLERIOLA (Na Noreta) - CONCHITA ARTIEDA (Madó Catalina) - JAIME ROSSELLO (Senyor Rector) - LINA GAYA (Na Manlevada) - JAIME PALMER (En Pere) - ANTONIO TOMAS (En Pep) - MARIO PONS (En Biel) - FRANCISCO FUSTER (S' escolá).

en el grandioso éxito en 3 Actos del incógnito autor mallorquín... "ES JAI MALVIST"

" La Seu Plena D'ous "

(Una Exclusiva de la Agrupación Artística "ATALAYA" de E. y D.)

(Tolerada para todos los públicos)

*No se decida por las buenas:
consulte con los que la hayan visto*

Fulls de promoció del Teatre Sindical que eren repartits pels carrers.

Un senyor damunt un ruc (1963) és una comèdia de costums que gaudí d'un gran èxit. Fou muntada a Andorra, a Suïssa, a Veneçuela, etc. A Catalunya l'estrenaren la Companyia Catalana de M. Rosa Roig, la de Josep Ignasi Abadal-Montserrat Carulla, la de l'Ateneu de Sant Celoni o la del Círcol (sic) Catòlic de Badalona. L'obra comptà a més amb l'emissió per TVE dins l'espai "Teatre català" l'any 1965 i fou emesa per Ràdio Nacional d'Espanya a Barcelona. El 1978, amb motiu de les mil representacions de l'obra a Mallorca, li feren un homenatge al Teatre Alcázar de Sóller, amb l'assistència de moltes personalitats literàries de l'illa. L'obra ha estat publicada en diverses edicions fins avui. (vg l'apartat detallat)

Festa privada de la companyia Artis.

Sogres i nores (1963) és una comèdia còmica musical que planteja la lluita de l'individu a la recerca del seu ideal de realització. L'autor hi du a terme un doble joc amb molta habilitat. Sobre un teló de fons, en aparença simple, com és la relació de les nores amb les sogres desenvolupa el tema veritablement important de la comèdia. Els personatges són una mostra d'éssers corrents, quotidians, enfrontats a la crisi angoixant del protagonista i la sensació de fracàs que l'acompanya, inserits en unes escenes netament tragicocòmiques.

-TEATRE MUNICIPAL DE CAMPOS-

Divendres, 24 i dissabte, 25 d'abril de 1987
a les 9'45 del vespre

EL GRUP L'ESTEL

En homenatge d'admiració i gratitud al qui fou el seu Director i Primer Actor,
EN GUILLEM TRINXETER,
forjador d'artistes i mestre d'amistat,

PRESENTA

SOGRES I NORES

DIVERTIDA COMÈDIA D'EN JOAN MAS
Obra que amb la illusió de sempre ell havia p
parada i dirigida, i en la que havia d'interpretar
paper de «Conco En Pere».

Actuaran per ordre d'aparició en escena

MARGALIDA	APOLLÒNIA BONET
DONYA «CONSUELO»	JOANA TABERNER
COMANDANT TOMÀS	ANTONI HUGUET
BERNADÍ	JOAN HUGUET
CONCO EN PERE	LLORENÇ VADELL
CATALINA	ANTÒNIA SEGUÍ
«ANA MARI»	M.ª ANTÒNIA MERCAD
«GERARDO»	GABRIEL BURGUERA
JOAN	MIQUEL FULLANA
GUIDETA	AINA M.ª TABERNER

Luminotècnic: Julià Obrador   Maquillatge: Catalina Garau   Decorador: Gabriel Am

TOTES LES FUNCIONS SERAN ENUMERADES

partir de divendres, 17 d'abril, es podran

Publicitat d'una representació a Campos.

Escàndol a Camp de Mar (1964), premi Ciutat de Palma 1965, fou prohibida per la censura unes hores abans de la seva estrena. Era signada amb el pseudònim "Joan Andreu". Era una comèdia dramàtica en tres actes, també titulada *Dos mil porcs* i *Hotel Mallorca*. La censura només la va permetre en sessions de teatre de cambra i se'n féu una lectura per part de l'Agrupació de Teatre-fòrum dels alumnes del col·legi del Sagrat Cor de Sóller l'any 66. El 1975 i a petició de l'autor la qualificació censora va ésser canviada per la de "majors de 18 anys" i no fou fins un any després que fou estrenada per la Companyia de Macià Abraham a l'Auditori. (vg l'apartat següent)

Fotografia d'un muntatge..

Cavallet quan eres jove (1966) és una comèdia sentimental que aconseguí el premi Mallorca sota el títol d'El tio polissó. El tema es basa en el descobriment per part dels néts d'una història d'amor viscuda secretament per l'avi en la seva joventut i que no reeixí a causa dels convencionalismes socials. Joan Mas es manté en la línia equilibrada de narrar humorísticament una angoixa humana amb un joc escènic enginyós i efectista.

Cavallet quan eres jove aconseguí el Premi Mallorca.

2.5.1. Un senyor damunt un ruc

L'any 63 s'inicià amb uns dels èxits més grans de tota la història de la companyia Artis: Un senyor damunt un ruc, que assolí les 95 funcions. En la seva propaganda figurava: "Juan Mas y Artis pretenden demostrar la dignidad artística del teatro mallorquín". Era una comèdia de quatre actes que girava al voltant dels amors inacceptats de dos jovenets de famílies enfrontades.

Fou presentada en un moment de màxima polèmica pública entre els crítics més reivindicatius d'un canvi radical a l'escena mallorquina i els autors habituals als escenaris. A. Serra comentà l'obra de la següent manera: *Sobre Un senyor damunt un ruc percibimos un intento de valorización de nuestro hoy dia pasado teatro regional. No es Un senyor damunt un ruc una obra bufa ni desproporcionada, de forma y fondo, a la antigua usanza de nuestro teatro. Hay en ella preocupación por el problema dramático de mayor hondura, expresado con medios más lícitos.*

Joan Mas, que sempre respon a qualsevol comentari de manera valenta, pública i oberta, defensa la seva producció i la companyia i aquests escrits són, avui, una magnífica exposició ideològica de la posició que ocupen tots els implicats en l'afer teatral: (...) *La Compañía Artis, tiene sus limitaciones, pero yo tengo las mías y Ustedes las suyas, pero no creo justo se ensañen con ella. Sus componentes tienen una gran vocación para el teatro y han luchado como nadie lo había hecho en la isla contra las circunstancias que impiden la formación de un buen conjunto dramático en esta tierra. El entusiasmo, la constancia, el espíritu de equipo no les son virtudes ajenas. Créame.*

Amb ella Artis participarà en el "VI ciclo de Teatro Latino" a Barcelona i hi obtingué un èxit important. Fins i tot Cristina Valls, la primera actriu, obtingué un premi per la seva interpretació. Jordi Carbonell féu un comentari ple de lloances: *Ara podem dir que Un senyor damunt un ruc és una comèdia de costums de primera qualitat. Gosariem dir més: és la superació del sainet de costums fins a convertir-lo en teatre psicològic, en sàtira social, en veritable teatre realista. Joan Mas ha arribat a aprofundir la creació dels seus personatges a través de llur individualització i de llur localisme. És a dir, Joan Mas no ha permès que l'aspecte pintoresc hagi predominat damunt la realitat humana.*

Des de la prestigiosa revista Destino també la lloava el crític M. Farreras *La incorporación al programa del ciclo de una compañía mallorquina o tal vez más exactamente el título de la obra anunciada hizo temer a muchos que el espectáculo no tuviera el tono mínimo exigible. Error total. Un senyor damunt un ruc es un sainete modélico dentro de las características y limitaciones del género.*

G. Díaz-Plaja hi afegí la seva valoració: *Es educador reconocer el fresco chorro trepidante del sainete mallorquín de Juan Mas Un senyor damunt un ruc. Estamos en el otro polo: aquel que conecta el mundo del teatro con el mundo de la farsa, es decir, aquel que aproxima la escena a sus auténticas raíces. (...) De lo que se trata, en suma, es de inyectar vida. ¡Y qué vivos, palpitantes, arrancados de la realidad, llenos a la vez de humanidad universal y de fidelidad local, los personajes del sainete mallorquín!. ¡Qué lección de gracia, de observación psicológica, de mezcla de ternura soterrada y de intención irónica!.*

Malgrat tot, els comentaristes illencs J. Adrover, A. Serra i J. Vidal lamentaren la visió decimonònica de la societat illenca que s'hi tradueix: *Si el teatro tiene una misión social y*

política que cumplir -nosotros creemos que sí la tiene- hay motivos casi para pedir la cárcel para los autores de sainetes costumbristas. Por mucho menos se ingresa hoy en ella. Entre el triunfo de Un señor damunt un ruc y el fracaso de Història d'una guerra nos quedamos, sin dudarlo, con el fracaso.

Función Inaugural

DOMINGO, DIA 29 DE SEPTIEMBRE. Noche, a las 10'45:
 Segunda representación de **LA FIRA D'ARRAMBI - QUI - PUGUI y CIVILITZATS TANMATEIX.**

DOMINGO, DIA 29 DE SEPTIEMBRE. Tarde, a las 6'15:
 representación de **LA REPETITION OU L'AMOUR PUNI**

DOMINGO, DIA 29 DE SEPTIEMBRE. Noche, a las 10'45:
SITUACIÓ BIS
 de Manuel de Pedrolo, por el "TEATRE EXPERIMENTAL CATALA"
 Dirección: Francesc Balagué.

LUNES, DIA 30 DE SEPTIEMBRE. Noche, a las 10'45:
JEANNE D'ARC
 de Charles Péguy, por la "COMPAGNIE ROBERT MARCY", de Paris.
 Dirección: Robert Marcy.

MARTES, DIA 1 DE OCTUBRE. Tarde, a las 6'15:
 Segunda representación de **SITUACIÓ BIS.**

MARTES, DIA 1 DE OCTUBRE. Noche, a las 10'45:
 Segunda representación de **JEANNE D'ARC**

MIERCOLES, DIA 2 DE OCTUBRE. Tarde, a las 6'15:
LA LOCA DE CHAILLOT
 de Jean Giraudoux, por la Compañía del "TEATRO NACIONAL MARIA GUERRERO", Dirección: José Luis Alonso.

MIERCOLES, DIA 2 OCTUBRE. Noche, a las 10'45:
 Segunda representación de **LA LOCA DE CHAILLOT.**

26 DE SEPTIEMBRE. Tarde a las 6'15:
 representación de **LA REPETITION OU L'AMOUR PUNI**

26 DE SEPTIEMBRE. Noche, a las 10'45:
 de Aquino y Leguizamón, por la Compañía Coreo-Mimo-
 de Buenos Aires, con Nilda Alvarez Dirección: Edgardo

27 DE SEPTIEMBRE. Tarde, a las 6'15:
 representación de **TEATRO DE INDIAS.**

27 DE SEPTIEMBRE. Noche, a las 10'45:
UN SENYOR DAMUNT UN RUC
 de Bauzá, por la Compañía de Teatro Regional "ARTIS", de
 Mallorca. Dirección: Francisco Forteza.

28 DE SEPTIEMBRE. Tarde, a las 6'15:
 representación de **UN SENYOR DAMUNT UN RUC**

28 DE SEPTIEMBRE. Noche, a las 10'45:
LA FIRA D'ARRAMBI - QUI - PUGUI
 Anouilh; y

CIVILITZATS TANMATEIX
 de Soldevila, por la Compañía del Festival, con la colaboración
 de Martí. Dirección: Ricard Salvat y Antonio Chic, respectivamente.

Programa de representacions del Cicle de Teatre llatí de Barcelona.

Taula presidencial del dinar de celebració amb el batlle de Barcelona.

2.5.2. Escàndol a Camp de Mar

La propaganda afirmava "La compañía Artis presenta por primera vez en la historia del teatro regional un tema escandaloso". L'argument es basa en un assumpte mai no tractat en el teatre mallorquí, el de l'homosexualitat, però el veritable motiu central no és aquest sinó la hipocresia social i familiar que l'envolta. J. Mas tracta el seu protagonista com un malalt, que pot ésser condemnat pel menyspreu de la societat egoista i interessada que l'encercla, o com un home que pot salvar-se per la seva simple condició de persona. L'estructuració de les escenes és molt ben resolta i aconsegueix una perfecta progressió emocional cap al clímax. Cal destacar sobretot la profunda caracterització psicològica dels personatges. Molt conscientment rebutja un plantejament literari i intel·lectual i hi incorpora emoció i sentiment, però també defuig l'ús de frases brillants i efectistes, tot i que vol arribar al gran públic. L'obra representa un repte per a ell perquè no veia segur que el seu públic li acceptàs la pèrdua de convencionalisme, encara que al final sembli que "no passa res" i que l'autor no prengui una postura ben definida.

Heus ací un fragment:

JAUME: Comenci, per l'amor de Déu! Digui qualque cosa!

(Altra pausa. La primera part d'aquest diàleg ha de resultar lentíssima i indecisa. L'oncle ha obert una mica els braços, com demanant una explicació. I el jove clama:

He patit molt, onclo! Ningú no és capaç d'imaginar-se lo que he sofert!

BARTOMEU: No cridis. De quan ençà?

JAUME: De sempre. Quan anava a escola ja sabia que no era com els altres!

BARTOMEU: Per què no m'ho digueres?

JAUME: Estava empegueït. Tenia por de... perdre sa seva estimació

BARTOMEU: Un homo que pateix per mor de sa seva naturalesa, no pot esser despreciat, Jaume

JAUME: Idò ho és! Contínuament i per tot!

BARTOMEU: I per què te casares?

Josep M Llopart la comentà a fons: *A mi juicio hay en Escàndol a Camp de Mar, aparte de la veracidad, un alcance de la problemática que plantea un logro total de la estructura escénica. Juan Mas conoce como pocos el mecanismo del arte teatral y ha llegado a dominarlo con verdadera maestría. El desarrollo del drama aparece construido con una técnica impecable, equilibrado a través de una gradación que, sin duda alguna, ha de adueñarse de la atención del público. Existen otros aciertos, desde luego, por ejemplo el desenlace, lógico y humanísimo, al fin y al cabo sin solución, y sin aquella habitual moraleja para sosiego de espectadores apacibles, un desenlace que pudiera haber sido magistral si el autor hubiese sabido prescindir de cierto oportuno toque efectista adecuado para toda suerte de aspavientos melodramáticos. No debemos olvidar sin embargo que Juan Mas trata de comunicarse con el público concreto -el del "teatro regional"- y para ello se ve obligado a pagar su necesario tributo. Vale la pena tenerlo en cuenta al enjuiciar su obra.*

COMPANYIA MATIES ABRAHAM

Una obra actualíssima, divertida i punyent.
LA MAJORIA D'EDAT DEL TEATRE MAJLORQUÍ

ESCANDOL A CAMP DE MAR
de JOAN MAS AUDITORIUM, DIVENDR

Comissió de Turisme
Consell de Mallorca
CINEMA I TEATRO.
74

En relació amb la seva consulta elevada a la Comissió General de Cinematografia y Teatro, per si podria posarse en escena la obra " ESCANDOL A CAMP DE MAR ", una Companyia de Teatro Profesional, el citado Organisme dice lo siguiente:

" Visto el informe del Canciller Secretari del Obispado de Mallorca, cuya copia acompaña, este Centro Directivo confirma su resolución, adoptada de acuerdo con el dictamen de la Junta de Censura y comunicada a en fecha 6 de abril del corriente año, de autorizar la obra de referencia exclusivamente para sesiones de cámara y en las condiciones dictadas en la autorización de referencia.

En su consecuencia dicha resolución implica la prohibición de que sea representada en teatros comerciales."

Lo que le comunico para su conocimiento y fines.

Dios guarde a Vd., muchos años
Palma a 23 de agosto de 1966

EL DELEGADO PROVINCIAL *Self*

Mus

L'estrena de l'obra fou prohibida unes hores abans d'aixecar-se el teló. Joan Mas en sol·licità un informe al Bisbat de Mallorca i fou permesa en sessió única tancada i controlada. L'obra pogué ser estrenada amb normalitat a l'Auditori any després.

Quina porcada!

Gabriel Cortés
Martín Mayol
Juan Mas
Antonio Mus
Francisco Forteza

¿Cuál de estos autores se oculta tras el seudónimo «**JOAN ANDREU?**»

Dos mil porcs

«Y saliendo traron en los la piara. que es

La ac Ma

PRIN

Algo Mu

Publicitat als diaris abans de la prohibició.

Sonfia... y hasta mañana

por PALMER

¿Le gustaron...
 Ca'n Miraprim
 El mon per un forat
 L'amo'n Sion
 Aigua de pluja...?

Dentro de la línea de un teatro realista, plenamente afincado en la idiosincrasia mallorquina se avecina el estreno de obra atrevidísima

—No me diga que corría de tal manera para ir al teatro...
 —Epa usted que se ha suspendido el estreno de «Dos mil porcs».
 —¡Quina porcada!»

Publicitat en forma d'acudit i amb indicació del seu atreviment temàtic.

2.6. Tercera etapa: Evolució. Els anys 70

A partir de finals de la dècada anterior la crisi interna de la companyia ja era manifesta: els principals components pensaven d'abandonar l'escena i el director, Xesc Fortesa, decidí formar grup prop. La nova direcció fou assumida per Antoni Mus, que provenia del teatre de cambra, i ell transformà el funcionament del grup i trià nous autors per tal de demostrar la seva intenció de canvi de rumb. Joan Mas continuà la seva tasca i oferí peces més atrevides formalment i temàticament, com foren:

Joan Mas amb Josep M Llompart i Encarna Vinyes i un grup d'amistats principatines.

El sopar agre (1971) fou una comèdia de caire realista que rompé clarament amb la forma habitual de tractament de temes de Joan Mas. (vg apartat)

Imatge d'una representació.

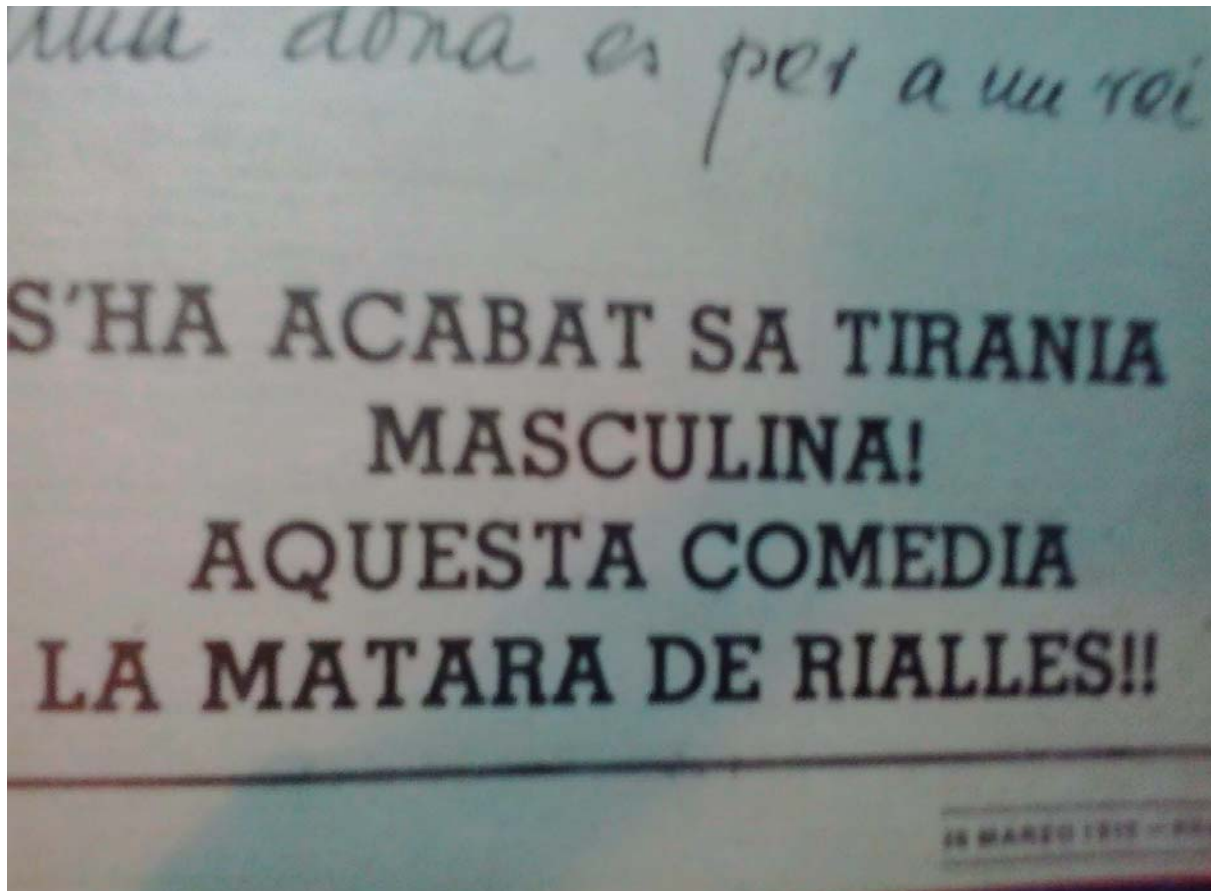
Trifulgues de gent casada (1974) és una comèdia d'embolics de la qual va fer posteriorment una versió nova: *Una i oli* (1984). Tracta de dues parelles aparentment feliços que mantenen dobles relacions extramatrimonials amb diàlegs àgils, punyents i molt divertits, confusions reiterades i reaccions inesperades, entrades i sortides contínues, situacions violentes i iròniques,...

Estrena a Bunyola.

Una dona és per a un rei (1975) és una comèdia grotesca que rebé el premi Ciutat de Palma i el premi especial Born (vg apartat).

Publicitat del muntatge.

Ara plouen figures (1977) és una comèdia de caire expressionista amb un primer acte molt divertit i un segon en el qual s'imposa la mirada irònica sobre la societat. L'autor introduí molts canvis al text en el moment de l'estrena per la companyia Alfaro-Zanoguera així com també hi incorporà onze personatges. Cal recordar que l'autor en va fer una versió en poesia.

Publicitat de la companyia Nura de Menorca.

2.6.1. El sopar agre

Aquesta obra és formada per quatre actes -1: Funeral de ric; 2: Sembla que guanyen les dretes; 3: Desvari; 4: Una trista mestra d'escola- i un sol intermedi. Guanyà el premi Born de Ciutadella 1971 i explica el desenvolupament d'una reunió d'uns nebots, que no han fet res per evitar la mort d'un oncle, per a lectura d'un testament, al llarg de la qual veiem les diferents intencions de cadascú així com els seus interessos i hipocresia de vida. És molt destacable l'acidesa amb què tracta les situacions i les reaccions de cada personatge, amb uns diàlegs punyents i feridors.

Vegeu-ne un fragment:

(Xerradissa mentre s'asseuen. L'oncle torna a llegir:)

«Només de llibres i saragates me costa més que un pis en es Passeig marítim. Satisfaccions, cap ni una, tret d'un article sobre ses sopes mallorquines que va resultar haver copiat. A vint-i-quatre anys va fer córrer que havia embarassat una al·lota...

(En Jaume es posa realment nerviós)

«en quaranta vuit hores ho conta a tres periodistes, a un carmelita que feia reunions d'ateus i a un grup d'excursionistes catalans. Indagada la cosa, amb s'al·loteta en qüestió només hi va haver anat en es cine, de tres a sis, a veure Ben-hur. Només l'esforç per explicar a sa meva dona que es seu fill estimat, segurament, impotent, s'havia inventat aquella barrabassada per presumir de mascle, val més que totes ses mentides que deixarà escrites, a preu d'or!»

JAUME: (Aixecant-se) Basta!

JOAN: Jo també ho trob, però encara n'hi ha més. (A Bel, que tragina la cadira) On vas, tu?

BEL: Me faig enfora d'aquest animal

(D'esquena al grup, en Jaume intenta encendre un cigarret. La mestra observa com li tremolen les mans)

TONI: No perdem sa calma ningú. Això ja passa de mida, oncle

JOAN: (llegint, implacable) En plena digestió m'ha dit cabró capitalista, vaca grassa, conservador prudent i pigmeu de dretes!

JAUME: (entre dents) Ridícul

JOAN: (personalment agressiu) «Aquell pic que el detingueren per sa ditxosa conferència, sa mare li feia dur es dinar des Formentor. Demana-li ses tallades que repartí amb sos murcians que hi havia a sa cel·la. Li demanaren un cigarret i els va contestar; Y si mañana no me pueden traer, ¿qué hago?

BEL: Tío cabrón

DIÀ 24 A LES 9,45

LA POPULAR AGRUPACIÓ TEATRAL
NOSTRA TERRA
Representarà la discutida obra d'En
JOAN MAS

EL SOPAR AGRE

PREMI BORN 1972

REPARTIMENT, PER ORDE D'APARICIÓ:

Mestre Joan: NANDO
En Lau: RAMON TRILLO
En Jaume: PERE J. ABRAHAM
En Tomeu: NOFRE GINARD
La Mestra: MARIA LLANERES
Na Bel: CATI RIBES
En Toni: JAUME ESTARELLES

NTS: Isabel Llaneres i Cati Bonnin. — **Regidors:** Joan J. Malber
Reus. — **Efectes sonors:** Antoni Salvà.

Estrena i imatge d'un muntatge.

2.6.2. Una dona és per a un rei

Inicialment titulada *Dona, doneta, donota* va veure el títol canviat per *Una dona és per a un rei*, segurament perquè coincidia amb la celebració de l'Any internacional de la dona. La història ens explica com una dona, casada jove i amb fills, cerca donar sentit a la seva vida, monòtona i rutinària. La seva situació legal i real -casada arran d'un embarç no desitjat- i la impossibilitat d'adaptació al poble i a la família l'aboquen a cercar remei en un amant. La veu de la seva consciència la porta a debatre entre el sentit de la fidelitat al marit, als fills i a la família i la necessitat de desenvolupar la seva pròpia personalitat.

El muntatge s'organitza en tres punts diferents d'actuació i els nou personatges es mouen entre els tres. Cal destacar el gran treball tècnic quan recorda la seva joventut en forma de flash backs cinematogràfics molt potents així com el trasllat a escena de la veu de la consciència i les sensacions oníriques de la protagonista.

El tractament humorístic era de caire surrealista i hi oposada la visió de la dona jove estrangera amb la de la família típica mallorquina que viu immersa en un entorn de tradicions inamovibles i convencionalismes socials ancestrals.

Joan Bonet n'afirmava:

Para mi gusto lo mejor de la obra es la aparición de «lo grotesco» en su sentido literario y de raigambre cómica. Esta escapada hacia el humor un poco surrealista es nuevo en Mas. La boda parodiada, la ronda de personajes acusando de una manera bufonesca, todas las apariciones de la conciencia,... Todo ello que embarulla un poco la línea argumental es un elemento nuevo manejado por el autor con la habilidad y gusto por la novedad. Aquí, y como siempre, Joan Mas acierta con un lenguaje vivo, expresivo y cuidado.

A. Casasnovas hi afegia:

El tema, de singular actualidad, adquiere interés sobre todo por la presencia material de una conciencia reflexiva y a veces un tanto zumbona que, a la postre, llega a demostrar la ineficacia de ciertas actitudes que, a fin de cuentas, son engañosas: falsedad en la corrupción, promoción que se confunde con el libertinaje, falsedad en el goce que niega el equilibrio interior, falsedad en la hipocresía vestida de ropas carmoñas.

Participació a l'encontre teatral d'Andratx i estrena de l'obra a l'Auditori.

2.7. Quarta etapa: Maduració. Anys 80

La brillantor de Mas aconsegueix el seu punt més àlgid en aquesta dècada ja que comença a experimentar amb formes i recursos dramàtics que li atorguen un nivell de gran categoria literària. L'autor ha arribat a una maduresa creativa que li proporciona una gran seguretat i sap jugar molt bé amb els nous recursos que va incorporant a les seves peces. Ens presenta:

Companyia Alfaro-Zanoguera.

Estrena de gran èxit de recepció de la companyia menorquina de Delfí Serra.

Tocats des boll (1980) és comèdia d'absurd en la qual l'internament d'un grup de personatges en un manicomi serveix de base per a l'anàlisi crítica del comportament de la societat (vg apartat)

TOCATS
UOM (un o més) TEATRE

DES
Alumnes i ex alumnes
De la Universitat
Oberta per a Majors

BOLL
JON MAS

TEATRE MUNICIPAL C. VALLS, P. MALLORCA, 9 DIA 16 de JUNY a les 20,00, entrada 5€

Membres de la UOM.

Alegria de conill (1982) fou una comèdia de denúncia que el mateix autor va definir com: *Els personatges no són els meus habituals: una dona de la vida i la seva criada, un hoteler femellut, una al·lota moderna que presum de victoriana, un fill de papà que escriu poesies revolucionàries, una beata que cerca firmes per acabar un monument i un escriptor mallorquinista que té molt de bo amb Madrid... tots els quals els present en una primera part gosaria a dir vodevilesca, però a la manera de Labiche, quan el gènere encara no havia degenerat en les comèdies «boulevardières» de triangle que mai no m'han fet tec.*

Dibuix per a la promoció de l'obra.

Pocs i mal avenguts (1983) fou presentada per l'autor com un «concert de gaites», és a dir, un sàinet en quatre actes amb un sol intermedi (vg apartat)

Fotografia de l'estrena.

Tot va com una seda (1985) és una tragicomèdia en la qual intenta una dissecció d'una família mallorquina a través d'un tema difícil com és la drogadicció d'un jove de la casa.

Membres del grup.

Ses tres lluciferes (1985), una comèdia de lladres en què la vida es barreja amb els desastres, sentiments, sarcasmes i actituds ridícules de cada un dels protagonistes. Resultà una peça un xic extravagant.

Membres de la companyia eivissenca.

Ni una gota d'això (1988) és una farsa sobre una família de l'alta burgesia que actua segons els efectes d'uns sèrums inventats per uns científics. Quan actua el de la veritat es diuen tot el que pensen i senten obertament mentre que quan els influeix el de l'amor modifiquen el seu comportament. Hi destacà un acurat estil lingüístic en què predominaven els modismes i les frases fetes.

Membres de la companyia.

Res més per avui (s/d) és una farsa que restà inèdita.

Detall de la caracterització dels actors.

2.7.1. Tocats del boll

Gabriel Janer Manila explicava a la presentació: *Es tracta d'un espectacle fascinant, d'un joc escènic que creix constantment des del primer instant fins a arribar a un punt veritablement extraordinari. La dedicació de Joan Mas al teatre durant molts anys ha constituït un llarg aprenentatge, un domini excepcional de l'ofici d'escriure, d'inventar personatges i d'imaginar situacions. Rera aquest treball hi ha una tècnica teatral adquirida a força de compondre i descompondre moltes vegades el joc de la farsa, la il·lusió de la realitat sobre el cadafal. Joan Mas és un mestre en el sentit més precís de la paraula.*

Llegiu-ne una mostra breu:

HORRAC: Jo es primer pic ho vaig provar a una comèdia. Es meu públic estava avesat que sempre donava sa raó an es joves. Es galant podria haver dit: «Ets un hipòcrita, mon pare, perquè tens una amant!» i vaig escriure: «T'odii perquè ho tens tot en cap teu i quan menges ostres xucles com una truja». Sa gent no s'emocionà, però

P. RIUTORT: Jo va esser es sermó de Cristo-Rey. «Es que seis en es primers bancs segurament sou uns cíncics -vaig dir- i es que estau drets allà darrera, curtets de gambals». Totd'una hi hagué un rum-rum, dins l'església, però ja vaig sentir una frescoreta aquí dins (el cap) com una clastra amb moltes falgueres (Capada al cavallet:) Perdó però vossa reverència el té ple de perdigons

HORRAC: S'esquizofrènia és una estratègia de defensa, no ho dubtis. Una manera de repudir es sistema lògic

P. RIUTORT: (Després de mirar-lo un moment) Sovint parles com un canonge doctoral. ¿No t'han tirat mai un pilotet de merda dins sa boca? (Apuntant el cavallet:) Però aferra't fort que ara mos endossarà sa plàtica des vot d'obediència. L'hi conec perquè s'ha col·locat bé es dallonses

La crítica en digué:

Mateu Joan: (...) A Tocats des boll es desemmascaren certes famílies que oprimeixen els seus membres desvalguts (dèbils mentals, persones que no han tengut sort en el matrimoni,...), com també aquelles que porten els seus parents al manicomi només per treure-se'ls de davant o per heretar; els capellans que abusen igualment dels seus subordinats, i els metges o directors de clíniques privades que fan negoci fabulosos damunt els desgraciats que cauen en mans seves.

Josep Martorell: (...) un espectacle d'innegable força dramàtica, sovint atenuada per l'humor sempre present en les obres d'en Joan Mas, en algunes escenes patètic i a vegades virulent, però tostemps suggeridor, i, si més no, l'antípoda d'aquell teatret casolà del qual asseguram voler-ne sortir sense fer costat a les persones que en veritat s'esforcen en caminar endavant

Fotografia del muntatge d'Es borino ros i cartell promocional de l'estrena a Palma.

2.7.2. Pocs i mal avenguts

Joan Mas a l'Autocrítica hi explicava la seva particular fórmula dramàtica i deia: *Una bona dosi de sainet i un bon raig de realismes; un polset de cinisme i vint gotes de desencís, potser un substratum d'aquella filosofia existencialista que no odiava el vertader cristianisme -la força de la humanitat d'en Camus-, mesclat amb tres cullerades d'aquest humor tan nostre que vol dir «quin remei!»; el sentiment de país que he tengut sempre... (...) L'ambició de fer un bon sainet no m'ha impedit, tampoc, d'emprar altres tècniques. A vegades pens si el meu treatre pareix tan senzill justament perquè és molt complicat, i si no dic ver, que expliquin els actors de quina manera els faig passar, en qüestió de segons, del sainet al drama i de la comèdia al grotesc, tot això perquè crec que la vida humana és així d'enrevessada i mai tota d'un color com la pinten alguns que presumeixen d'artistes només perquè imiten Valle-Inclán o Pirandello en lloc d'esgotar les infinites possibilitats dels gèneres més humils*

Aquí en teniu un fragment:

JEANNINE: Regarde com faig el teu paper, chérie: «Tantes me'n diguin sols que no em ferin», «La esposa sacrificada de un artista», que ho sigui na Troques, puisque jo m'hi vaig passar per a fer-lo passar per un cos d'agulla

MARI: Andrés!

ANDRES: No va molt descaminada, no

MARI: Molta mala llet, du ella! (S'adelanta) «Som una viuda rica que es meu homo no me'n donava a bastament. Li he posat banyes amb sos 300 dependents des magatzem!»

JEANNINE: Setze!

PERE: Alça, Manela! I modèstia a part, has de directament

JEANNINE: Vos, en dir merda, ja direu presente. Però no vaig dormir mai amb cap, me sents?

MARI: I ho crec que no dormia, na Verecunda!

Joan Guasp en digué: (...) *Ha vuelto a escribir otra historia en la linea que ya nos mostrara en «Alegría de conill», esta linea argumental entre el drama y la comedia que se presta a una doble lectura por su contenido y su desarrollo escénico (...) Es verdad que se hace un planteamiento de todo aquello que subyace debajo de la vis cómica del asunto, però está claro que el autor no ha querido ni ha pretendido ir más allá de donde ha ido (...) El fruto de todo ello es un sainete en el que se suceden las circunstancias propias del género, bien es verdad que el tema planteado se presta a esta doble exégesis a la que aludía antes.*

Pocs i mal avenguts

Imatge de la representació.

Entrevista a premsa.

2.8. Activitat Narrativa

Joan Mas va sorprendre tothom quan va donar a conèixer la seva única novel·la. Dramaturgs que havien abandonat el món teatral per dedicar-se a la narrativa n'hi havia hagut abans que ell però no semblava que Mas desitjés canviar de gènere. *L'espectacle* s'arrela a la realitat més pròxima de l'autor ja que hi afronta el propi món teatral i la creativitat que l'envolta. També hi planteja el tema de la recerca del sentit de la vida i la sexualitat segons els sentiments particulars de cadascú. El novel·lista, escrivint al seu gust, hi incorpora formes derivades de l'experimentalisme narratiu dels anys 70. Aporta, així, un tema nou a la denominada Generació dels 70, tan fecunda literàriament, i entra a formar part de la relació de narradors illencs que estan desenvolupant la seva obra, com Guillem Frontera, Antònia Vicens, Maria Antònia Oliver, Gabriel Tomàs, Llorenç Capellà, Miquel Àngel Riera, Pau Faner, Miquel López-Crespí, Miquel Ferrà, Carme Riera, Gabriel Janer, Antoni Serra, Baltasar Porcel, Biel Mesquida, etc. Guanyà el premi Sant Jordi de novel·la 1980 i resultà un dels llibres més venuts.

2.8.1. L'espectacle

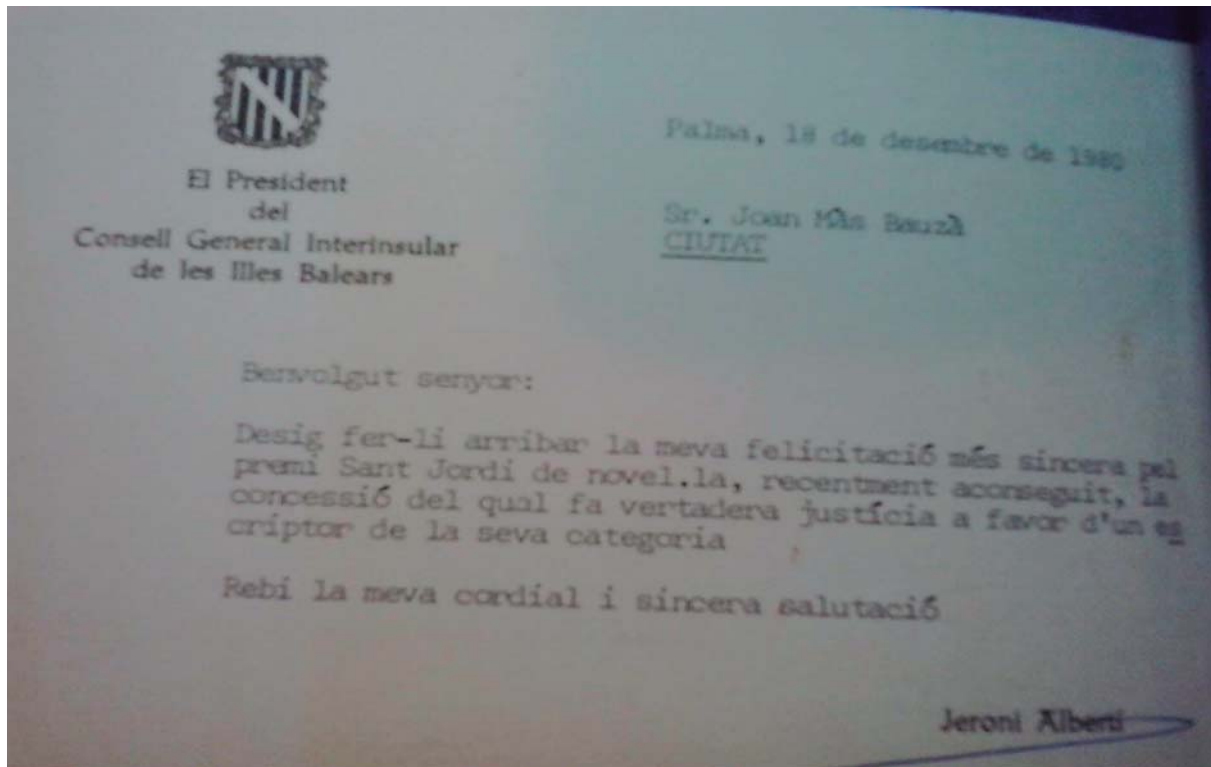
L'espectacle és una novel·la en la qual el protagonista va prenent consciència de la seva sexualitat homosexual mentre tira endavant un projecte de direcció d'un muntatge teatral. Ens el situa en un espai petit -un poble de muntanya amb port de mar- i entre uns personatges que personifiquen la societat malloquina en plena transformació social, econòmica i política de Mallorca.

La narració és construïda amb estructura magistral, distribuïda en una introducció, quatre parts i un epíleg. La lliga internament i externament mitjançant la relació entre el tema i la forma, i, molt explícitament, a través dels títols de cada capítol, en un clar joc paratextual de relacions entre títol, subtítols i parts de l'estructura. Compta amb la incorporació de diversos narradors: el signant de la carta inicial, el narrador principal omniscient, les cartes del director i la veu de cada un dels personatges —fins i tot el personatge 0—, i, finalment, l'autor a l'epíleg. En conjunt, juguen amb la narració en primera i tercera persones externes, però també ens ofereixen un punt de vista de caràcter testimonial —ens conten el que veuen—, un enfocament múltiple —quan miren els altres personatges—, una visió col·lectiva —el grup del muntatge—, i fins i tot una visió social —quan mostra el que cadascú fa.

Hi trobam moltes mostres de les tendències de la narrativa contemporània i fins i tot la fragmentació pròpia del nouveau roman, combinades amb un dens teixit subterrani de detalls, uns simbòlics i altres ben reals. Els recursos que hi utilitza són nombrosos i abasten des de les cartes personals als retalls de premsa, les crítiques teatrals extretes de la realitat, els fragments de *Dos mil porcs* -o el que és el mateix, *Escàndol a Camp de Mar*-, així com una llarga relació de referències directes o indirectes de literatura, música, cinema, publicacions, etc.

L'estil utilitzat és ric i variat en matisos. Usa un estàndard sense artificis ni forçaments i resulta fresc i àgil. L'enriqueix amb abundants dialectalismes lèxics geogràfics -mallorquins i menorquins, bàsicament- o la presència de l'article salat i les pronúncies tradicionals.

Les paraules de Josep M Llopart sobre la novel·la són ben clares: *Penso que estem d'enhorabona: a partir de L'espectacle, cal afegir un altre nom a la llista copiosa d'escriptors de primer rengle que Mallorca ha aportat a la literatura catalana.*

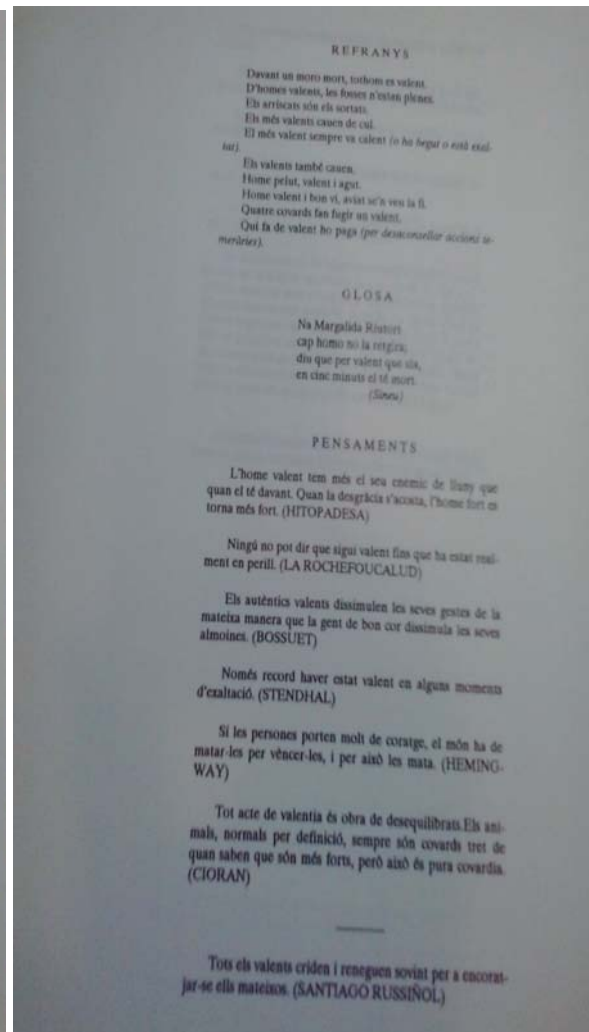
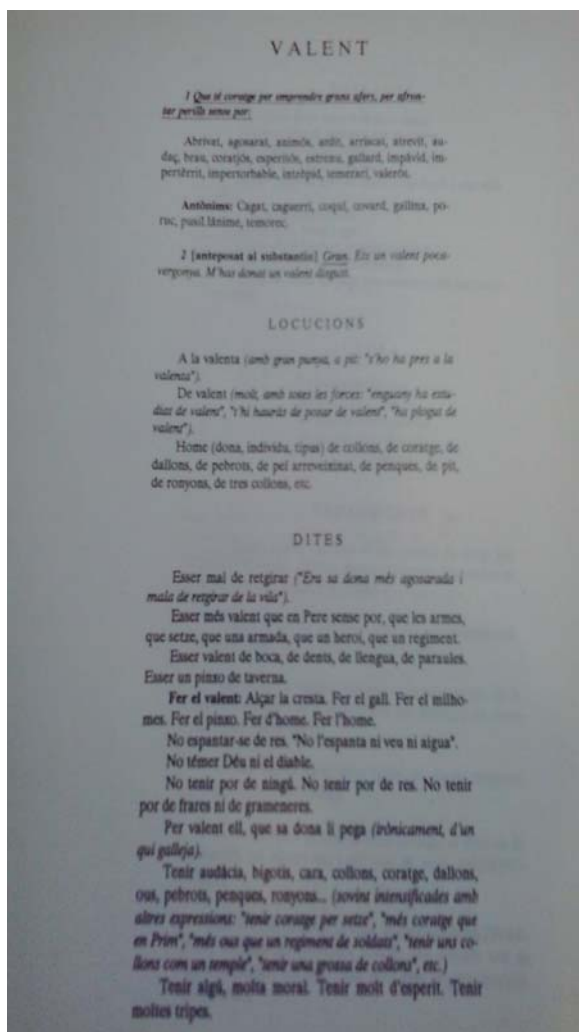
Felicitaciones oficiales del President i publicitat de la novel·la a la premsa.

2.8.2. El recull Cada paraula és un món

Cal fer esment de la seva tasca lèxica presentada a la secció periodística del diari Balears en què Joan Mas presentava una paraula i en recollia els diversos sentits que podia tenir. A continuació hi incorporava els seus sinònims i antònims així com les dites, locucions i frases fetes que se'n generaven. Per afegitó hi incorporava els refranys i les cites literàries relacionats i fins i tot els noms propis més vinculats al mot.

La temàtica era molt heterogènia ja que hi tractava de manera desimbolta i creativa, molt sovint literària, mots relacionats amb temes com els sentiments, la societat, les ideologies, la sexualitat, sota un punt de vista radicalment subjectiu, propi del gènere assagístic iniciat per Michael de Montaigne. En resum, hi aplega, sota la forma de «diccionari» fictici, una sèrie d'assajos molt diversos, que comprèn des d'aforismes fins a textos d'una extensió mitjana.

Aquesta secció era coneguda com Cada paraula és un món i l'autor va arribar a classificar unes vint-i-cinc mil fitxes que, en conjunt, tenien l'objectiu final de constituir un recull de termes lèxics que avui ens recorda, tot i les diferències, el *Diccionari per a ociosos* de Joan Fuster, que havia publicat el 1964.

Dues pàgines d'una de les paraules treballades. Cada mot sol comptar amb 7 o 8 pàgines.

2.9. Llegat literari

Joan Mas ens ha deixat una herència important: un corpus dramàtic compost per un conjunt nombrós de textos dramàtics de qualitat variable.

És una mostra del teatre que ha estat consumit durant dècades per la majoria de la població i que ha gaudit de l'acceptació i aplaudiment massius. La seva producció és, en conjunt, una de les més exitoses del teatre mallorquí des de la postguerra i és un testimoni molt valuós de la crònica completa de la transformació de la societat mallorquina des dels anys 50. Les obres ens ofereixen mostres de les formes de vida i actituds que contribueixen a la nostra memòria etnogràfica: cultura, tradicions, costums, modes, música, cine,...

També és un exemple de l'escena comercial ja que són la base del treball escènic de diverses companyies que han escenificat durant quatre dècades les seves peces, que varen poder cobrar els drets pertinents, tot i que no vivien directament o exclusivament del teatre. L'autor té consciència de les seves possibilitats i les explota de manera decidida per tal d'arribar al públic.

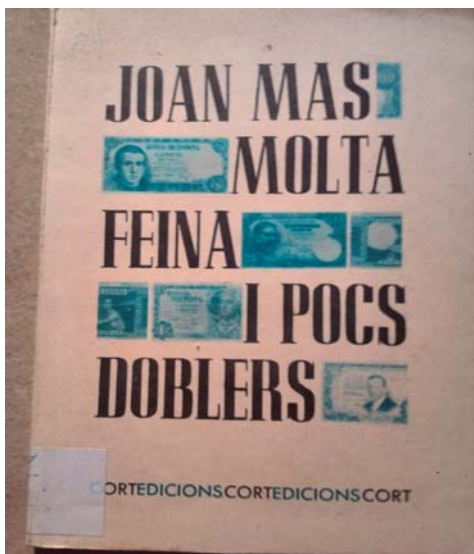
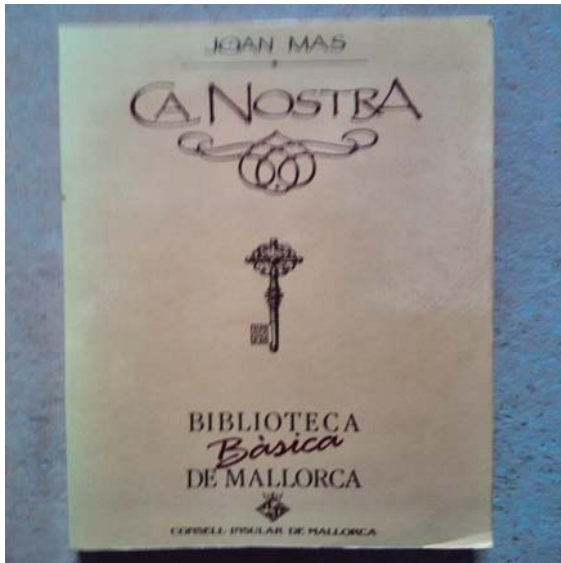
Ha creat un pòsit de personatges irrepetibles, estretament vinculats a un temps, una societat i un paisatge ben concrets i que són una fotografia de la vida mallorquina. No vénen caracteritzats com rellevants protagonistes de la política, l'economia o la classe hegemònica sinó que sorgeixen de la massa anònima i més popular, de la classe treballadora. Destacariem principalment les dones, de gran caràcter, fortalesa, iniciativa i empenta.

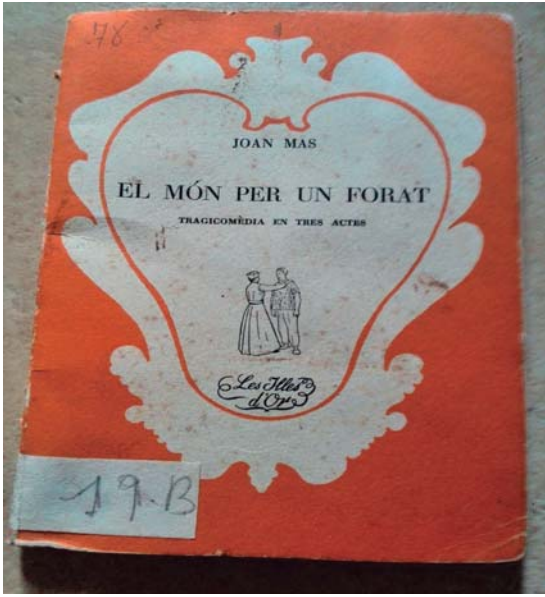
La majoria de les obres són un model de llengua viva: aquella que parla la població de forma espontània i natural. És una aportació important a la llengua comuna: la mallorquinitat és la nostra manera de ser catalans. Construeix un estil ben propi i característic: domina l'ofici, hi aporta qualitat literària i imposa mestria en l'arquitectura escènica. El seu procés és d'enriquiment continu i la seva perseverança és notable ja que desenvolupa la seva tasca durant quatre dècades.

Evidencia una clara conscienciació cultural i política. Manifesta una idea de país propi i n'afirma la pertinença. La seva aportació a la cultura catalana és notable. Ell contribuï a fidelitzar el públic al teatre popular català i a evitar el trencament lingüístic als escenaris quan la llengua catalana no comptava amb cap altre mitjà de presència social. La seva actitud al llarg d'aquest anys en defensa del teatre popular és sempre clara i valenta.

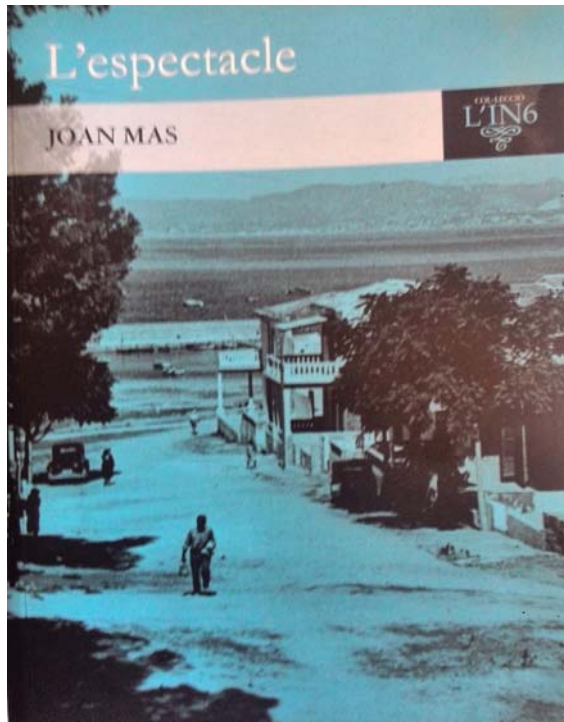
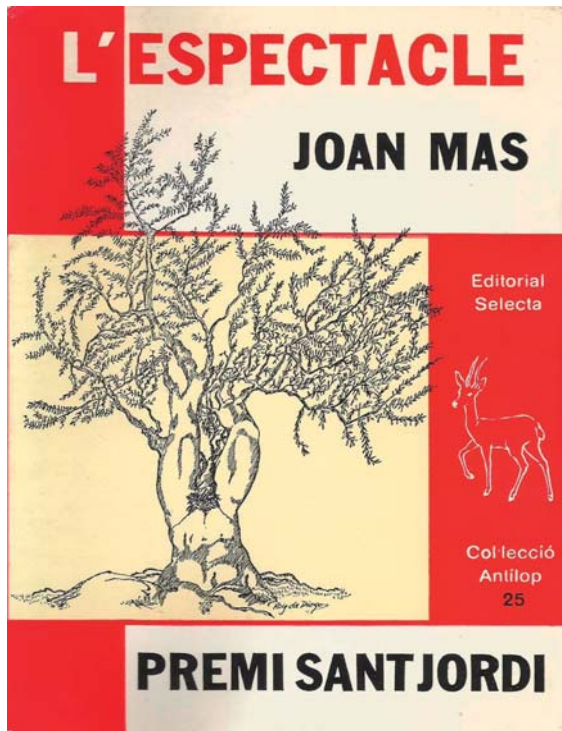
Aporta una mirada particular sobre una societat que va canviant molt ràpidament a conseqüència de l'activitat turística que viu Mallorca. La presenta a partir de la quotidianitat de les situacions per provocar una reflexió posterior sobre el sentit de la nostra vida. Els temes abasten un ampli ventall: des de l'emigració de mallorquins, el valor dels doblers, la venda de terres a estrangers, l'aristocràcia arruïnada, l'homosexualitat, l'opressió social, el masclisme, la drogadicció, la religió, el sexe, la política,... L'humor és l'ingredient imprescindible a cada peça. La sornegueria hi és present i sempre ens ofereix una visió escèptica dels conflictes -el que ell en deia «pardaleria mallorquina».

Demostra clarament que el seu concepte de creació literària parteix de la relació directa amb la gent i la seva realitat immediata. En definitiva: la vida social mallorquina feta escena en èpoques de grans transformacions i amb totes les vivències, encerts i contradiccions.

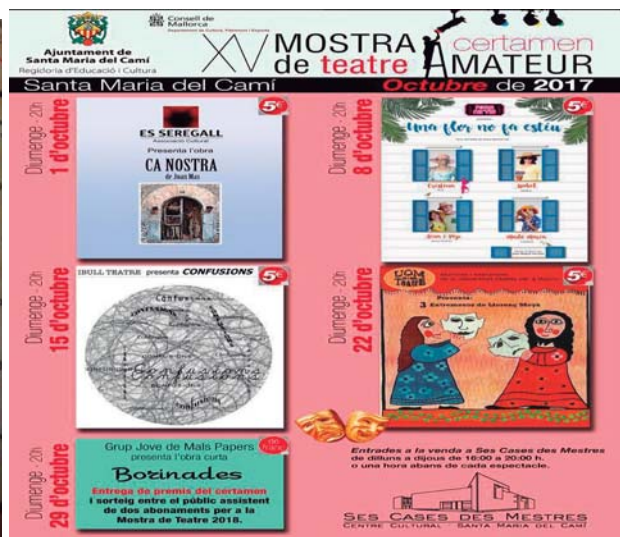
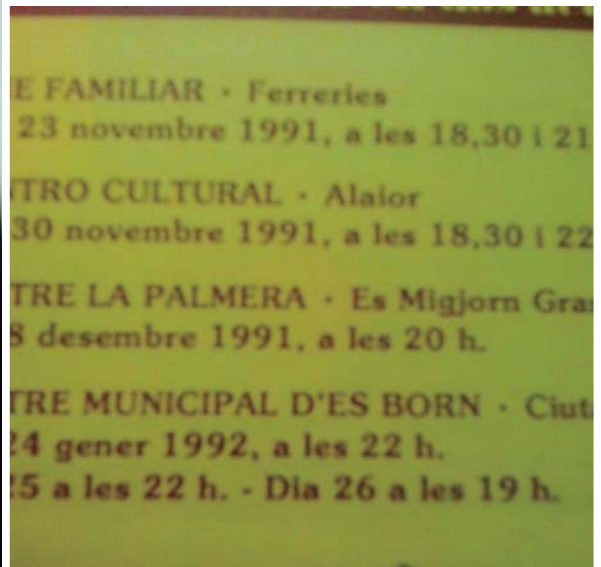
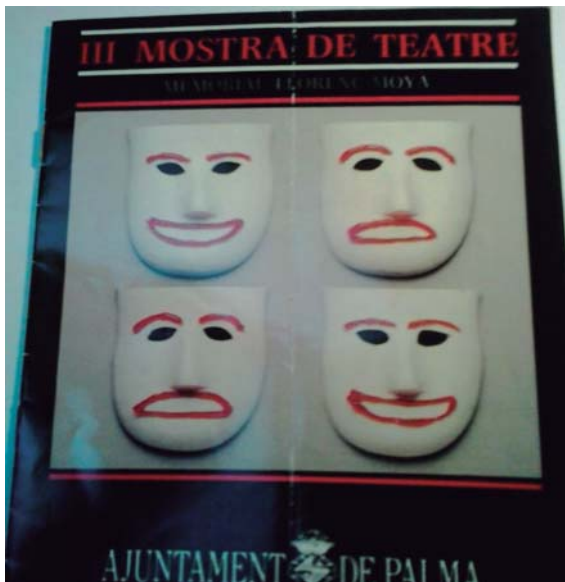
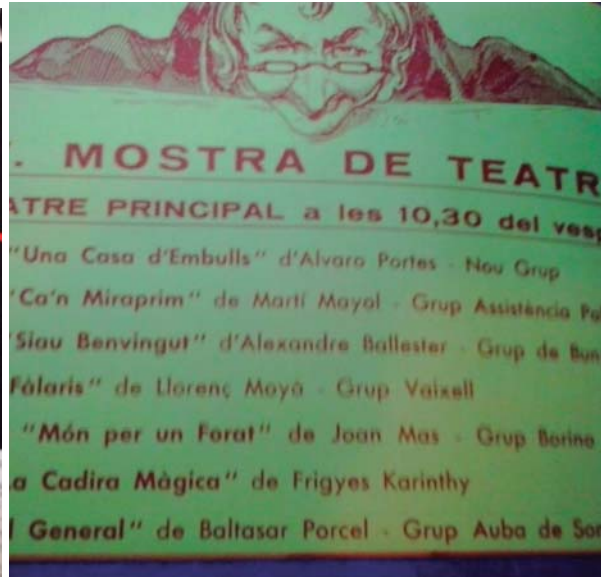

Portades d'algunes de les publicacions de les obres i de les dues edicions de la novel·la

Cartells d'alguns concursos i certàmens.

2.10. Valors individuals i col·lectius

Joan Mas elabora un corpus dramàtic des del plaer que li produeix viure personalment i en directe el món escènic i tot el que l'envolta -primeres lectures, muntatges, vida dels actors i les actrius, assajos, estrenes, crítiques, premis, contactes personals, polèmiques,...

Ell viu el teatre, no viu del teatre. Aquest fet és molt rellevant ja que no en depèn econòmicament. Tampoc no s'hi fa ric. Òbviament n'obté un cert guany econòmic però ell té un negoci propi i manté una doble jornada de treball: despatxa a la botiga de queviures -fet que li permet un contacte directe amb la gent i la clientela- i el temps d'oci el dedica al seu plaer: el món teatral, ja sigui com autor, director, adaptador,...

Ell està convençut que el teatre és, bàsicament, gaudi i entreteniment i, posteriorment, reflexió serena i pausada. Tot això ho mostra a través dels personatges i les situacions que planteja a les obres. És aquest un plantejament universal propi del teatre popular des del principi de la literatura escrita. Totes les cultures que gaudeixen d'una vida normal compten amb aquesta producció de literatura de gran consum, paral·lela a aquella més culta i literària. En el nostre cas, aquest nivell popular es fa més necessari que mai ja que el règim dictatorial existent impedeix la transmissió generacional natural de la llengua i la cultura del poble.

Joan Mas valora les seves peces i les construeix en consonància amb els interessos de la companyia amb qui treballa i les ha de representar perquè cerca la complicitat del públic i la seva fidelització, i aquest les accepta i aplaudeix en massa durant dècades.

Una altra qüestió més personal és el joc lingüístic que hi elabora. Ell creu en les potencialitats de la llengua catalana i la usa sempre. Era conscient que escriure en castellà li podia proporcionar grans beneficis però la realitat és que no va estrenar mai cap obra escrita en castellà i que el coneixement de la llengua pròpia forma part de la seva evolució creativa, ja que l'estudia a fons -en fa cursets amb l'Obra cultural balear- i la cultiva i millora progressivament.

La llengua, a més a més, dóna sentit a la pròpia vida i a la creació dramàtica ja que a través d'ella es vincula a aquells grups que la reivindiquen i la projecten socialment per tal de donar-li el prestigi que li és propi en un moment en què la dictadura militar la manté arraconada públicament. Estima la llengua viva i popular ja que l'entén com una forma de veure el món, un fonament de la identitat i una de les bases de construcció d'un país

Per acabar, Joan Mas demostra que estima el teatre en tant que mitjà de comunicació amb la seva societat i en tant que gènere universal. Per ell teatre vol dir creació literària i això fa que aporti a la literatura catalana una producció realment important.

Grup Es seregall i muntatge de Ca nostra, 2017.

Estudis publicats sobre el teatre illenc. Entrevista a Sa veu de Sóller.

Imatge del Teatre Principal i Amfiteatre de Deià que pren el nom de Joan Mas.

3. Conclusions

Avui som nosaltres els hereus de la seva obra, que ens arriba després de ser consumida i aplaudida per diverses generacions, i encara hi trobam sentit. Per això mateix és més necessari que mai l'estudi complet i especialitzat, en profunditat, de la seva producció, una tasca que únicament es pot fer amb la implicació de les institucions públiques -Govern balear, Consell de Mallorca, Ajuntament de Deià i la UIB-.

Ara mateix la pervivència de la seva obra és obligada i passa per una tasca de reinterpretació de les peces des de la perspectiva de les noves generacions teatrals. Els clàssics -propis i universals- en aquest món globalitzat que vivim són tan necessaris com sempre, igual que la seva actualització als escenaris i l'adaptació a les noves formes dramàtiques vigents a dia d'avui.

Rellegir aquesta producció i revisitar-la forma part de la necessitat que tenim de transmissió del nostre patrimoni cultural a les generacions futures, per tal de traslladar-los una part dels elements que conformen la nostra pròpia identitat com a poble.

Les cultures minoritzades com la nostra no podem deixar perdre cap dels elements que són part de la base de la personalitat col·lectiva i que enriqueixen la nostra literatura. El teatre popular sempre ha estat imprescindible per a una comunitat, igual que el teatre més culte i literari. Ambdós es necessiten.

Finalment, tampoc no ens volem privar del plaer de la lectura d'aquests textos teatrals.

4. Comiat

Moltes gràcies i bones festes.
Salut i teatre.

M Magdalena Alomar i Vanrell.
Deià, 15 de juny de 2017.

5. Notes explicatives

Les notes literals del text i la majoria de les imatges han estat seleccionades de:

- Alomar, M. M. (2005), *El teatre a Palma entre 1955 i 1970*, Palma: Documenta Balear.
- Alomar, M. M. Pròleg: *Invitació a L'espectacle* de Mas, J. (2014), *L'espectacle*, Palma: Consell de Mallorca.

Altres fotografies corresponen als àlbums personals de Joan Mas i, per tant, agraïm a la seva filla Antònia i a la família que ens els hagi deixat per tal que poguéssim emprar-les en aquest pregó. La qualitat de la visió no és bona ja que les fotos són antigues, molt fosques i sovint de tamany reduït.

Moltes de les fotografies més modernes han estat cercades a la xarxa mitjançant Google i són emprades únicament i exclusiva per a aquest treball.

Convé recordar que existeixen altres fonts informatives a l'abast de tots els lectors a través d'internet, com són l'Associació d'escriptors en Llengua Catalana (AELC), Gran Enciclopèdia Catalana, Qui és qui de les lletres catalanes, Traces, Diccionari del teatre a les Illes Balears, viquipèdia,...